

УДК 061.22 (477.83-25)“1848/1870”

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА “ГАЛИЦЬКО-РУСЬКА МАТИЦЯ” (1848–1870)

Олександр СЕДЛЯР

*Львівський національний університет імені Івана Франка, Наукова бібліотека,
вул. Драгоманова, 5, м. Львів, 79601, Україна, тел. (032) 239-43-59,
ел. пошта: sedlyar@rambler.ru*

У статті досліджено видавничу діяльність “Галицько-руської матиці” протягом перших 20 років існування товариства. Вивчено видавничі пріоритети та плани “Галицько-руської матиці”, їх реалізацію, стосунки з друкарнею, формування цін на книжки, а також місце товариства в культурно-національному житті галицьких українців.

Ключові слова: Галичина, “Галицько-руська матиця”, книговидання, друкарня Ставропігійського Інституту, просвіта.

Революційні зміни, що сталися навесні 1848 р. в Австрійській імперії, значно вплинули на національно-культурний розвиток всіх її народів, серед них і галицьких українців. У Галичині скасовано панщину, з’явилася небачена раніше свобода слова, зборів тощо, представники різних народів та соціальних груп мали тепер набагато кращі можливості заявити про свої потреби. Дуже швидко почали створюватися різні громадські організації – від культурно-просвітницьких до політичних.

Не залишилися осторонь цих змін і галицькі українці. Їх провідники (передовсім греко-католицькі священники), сформулювавши свої національні вимоги, звернулися до центральної влади та імператора, заснували свій представницький орган – Головну Руську Раду та почали там обговорювати можливості покращення важкого становища свого народу. Одним із найважливіших було питання національно-культурного розвитку, а, власне, просвіти малоосвічених у тій сфері галицьких українців.

Для галичан тоді справа просвіти значним чином обмежувалася початковою освітою рідною мовою. Це питання намагалися вирішити протягом багатьох років (особливо активно – у другому-третьому десятилітті XIX ст.), однак значних успіхів не досягли. У 1848 р. за нових обставин галичани знову повернулися до цього, безумовно, важливого завдання і спробували пов’язати його із просвітою населення загалом, тобто із пропагуванням нових методів ведення господарства, відмови від вживання алкоголю тощо. Початкову школу тоді контролювала Церква (римо- і греко-католицькі консисторії), а це полегшувало вплив на неї лідерам українського руху.

Однією з найважливіших проблем був брак необхідної літератури. У Галичині до 1848 р. руською мовою друкувалося дуже мало книжок, а видань світського характеру (окрім “Букварів”, та й тих не вистачало) майже не було. Отже, завдання налагодити випуск літератури, необхідної принаймні для початкової школи і для ознайомлення з національною культурою та історією вже освічених співвітчизників, було дуже актуальним для лідерів галицьких українців (Головної Руської Ради) під час “Весни народів”.

Це завдання спробували вирішити, заснувавши за запозиченим у інших слов’янських народів зразком, спеціальне культурно-просвітницьке товариство – “Галицько-

руську матицю”. Воно мало би, насамперед через видання і розповсюдження відповідної літератури, сприяти розвитку українського шкільництва (початкової, а в перспективі – середньої і вищої школи), популяризувати вітчизняну історію, сприяти піднесенню рівня освіти і моральності народу. Основний акцент засновники і керівники товариства робили на просвіту шкільної молоді та селянства.

Мета статті – розглянути видавничу діяльність “Галицько-руської матиці” протягом перших приблизно 20 років її діяльності – від заснування до п’ятих загальних зборів, які відбулися 1870 р. Автор не має наміру детально описувати кожне видання “Матиці” цього періоду, натомість прагне проаналізувати видавничі пріоритети товариства, пропозиції, у т. ч. і нереалізовані, процес прийняття рішень стосовно певних видань, їх собівартість і ціну тощо. Розповсюдження книжок “Галицько-руської матиці” буде досліджено в іншій статті.

Діяльність “Галицько-руської матиці” загалом і видавнича зокрема вивчені ще недостатньо. Досі немає жодного монографічного дослідження, присвяченого цьому товариству. Автори існуючих наукових праць¹, розглядаючи видавничу діяльність “Матиці”, аналізували передовсім умови роботи товариства, його програмні документи і лише потім додавали перелік видань, іноді розкривали зміст окремих із них. Найповнішим на цей час є дослідження Олексія Сухого, однак навіть він, хоча й достатньо вичерпно вивчив матеріали загальних зборів та протоколи засідань виділу товариства щодо видавничих планів і пропозицій, набагато менше уваги приділив втіленню цих планів у життя (підготовка видання до друку, рецензування, витрати на друк, стосунки з друкарнею тощо).

Джерелами до статті є матеріали з фонду 148 (Науково-літературне товариство “Галицько-руська матиця”, м. Львів). Це повні (неопубліковані) річні звіти “Матиці” за 50-ті роки XIX ст., протоколи засідань її виділу, листування з друкарнею Ставропігійського Інституту, рахунки друкарні, рецензії на потенційні видання товариства. Окрім того, використано опубліковані річні звіти та матеріали загальних зборів “Галицько-руської матиці”.

Головна Руська Рада на засіданні 9 червня 1848 р. прийняла статут “Галицько-руської матиці”², а на наступному засіданні 16 червня запросила бажаючих стати членами цього товариства і робити внески, “абы оутворити фондушь для выдаванья книжокъ народныхъ русскихъ”³. Перше засідання засновників новоствореного товариства відбулося 2 липня 1848 р., тоді ж обрали перший виділ (правління) на чолі з крилошанином Михайлом Куземським⁴.

Згідно з першим статутом (схваленим на засіданні Головної Руської Ради 9 червня 1848 р.) “Галицько-руська матиця” як “соединеніе къ розширенію писмености” мала “печатати и подавати народови по наименшой цѣнѣ добріи и оужиточныи книги, къ

¹ Бендасюк С. Ю. Учено-літературное общество Галицко-русская Матица во Львовѣ. (Прошлое и настоящее) // Научно-литературный сборник Галицко-русской Матицы. Периодическое издание под редакцией В. Р. Ваврика. – Львов, 1930. – С. 85–109; Пашаева Н. М., Климова Л. Н. Галицко-русская Матица во Львове и ее издательская деятельность // Книга. Исследования и материалы. – Москва, 1977. – Сборник XXXIV. – С. 61–77; Стеблій Ф. И., Криль М. М. Галицкая матица во Львовѣ // Славянские матицы. XIX век. – Москва, 1996. – Ч. 1. – С. 190–233; Сухий О. Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у XIX столітті). – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – С. 146–249 (підрозділ “Галицько-руська матиця”).

² Головна Руська Рада (1848–1851): протоколи засідань і книга кореспонденції / За ред. О. Турія, упорядн. У. Кристалович та І. Сварник. – Львів, 2002. – С. 31.

³ Там само. – С. 33.

⁴ Сухий О. Від русофільства до москвофільства... – С. 179–180.

оутверженію вѣры и обычаиности, къ розширенію вѣдомостей, къ розвитію красно-рѣчія, краснописанія, техники (ремесла), господарства и педагогіи или доброго вихованя”⁵, а виділ товариства мав наглядати, аби “всѣ тїи дѣла въ правдивомъ духу руского языка, чисто и безъ ошибокъ вытисканы были”⁶. У затвердженій в цілому Міністерством внутрішніх справ 8 лютого 1851 р. редакції цього статуту уточнено, що “Галицько-руська матиця” “єсть доброхотное соединеніє къ воздвигненію народного просвѣщенія”, завдання ж товариства залишилися практично без змін⁷. У наступній редакції статуту, затвердженій цісарем у Відні 18 серпня 1861 р., зазначено, що “Матиця” “єсть соединеніє добровольное поднесенія ради образования народа руского”, а її завдання – “старатися о добры, пожиточны книжки, прежде всего въ языцѣ рускомъ, которые послужили бы до роспространенія добрыхъ общепользныхъ знаній, до оукрѣпленія святой каеолической вѣры и благонравія, якоже до поднесенія промысленности и земледѣлія”⁸.

Цікавими і показовими тут, на наш погляд, є: поступова еволюція від товариства для піднесення народної *просвіти* до товариства з поширення *освіти* народу⁹; постійний наголос на утвердженні (укріпленні) святої католицької (це уточнення з’явилось в середині 50-х років XIX ст.) віри; застереження в статуті 1861 р. про “книжки *прежде всего* [виділено нами. – О. С.] въ языцѣ рускомъ”, чого не було раніше – воно дозволяло друкувати книжки (передовсім наукові) й іншими мовами, тобто російською літературною; нарешті, в статуті 1861 р. умова про якнайменшу ціну матичних книжок була обмежена словами “по всей можности”.

Перш ніж перейти до аналізу основної, згідно зі статутами, діяльності “Галицько-руської матиці” – видавничої, коротко розглянемо хто і в яких умовах мав виконувати завдання товариства. Отже, “Матицю” аж до єпископських свячень (1868 р.) очолював М. Куземський, у виділі, який через великі перерви між загальними зборами оновлювався рідко, переважали священники*. Правління складалося передовсім із лояльних австрійських підданих (більшість із них були русофілами), зовсім не схильних до швидких, рішучих дій, нестандартних рішень, інтелектуальних пошуків. Збереження спокою в суспільстві, підтримка віри та моральності в народі, освіта народу в межах, визначених у Відні, примноження капіталів товариства – це були їх основні завдання. Звичайно, керівники “Галицько-руської матиці” були патріотами і докладали, як їм здавалося, всіх зусиль, аби сприяти національно-культурному розвитку свого народу, однак, значним чином через їх відносну інертність і брак свіжих ідей, товариство не змогло належно виконати свою місію.

“Матиця” розпочинала діяльність у конституційній державі, користуючись безумовною підтримкою значної (найактивнішої) частини української інтелігенції. Неспо-

⁵ Центральний державний історичний архів (далі – ЦДІА) України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 1, арк. 2.

⁶ Там само. – Арк. 3.

⁷ Там само. – Спр. 3, арк. 2.

⁸ Там само. – Спр. 6, арк. 2.

⁹ У середині XIX ст. галицькі українці під поняттям “просвіта” (“просвѣщеніє”) розуміли не лише шкільну чи університетську освіту. Автор однієї зі статей у “Зорі Галицькій” наголошував, що просвіту можна здійснити “черезъ обѣченіє и черезъ словесность” (*В... К... Слово на часъ // Зоря Галицка. – 1849. – Ч. 92. – 5 (17) листопада. – С. 550*). Розвиток рідної мови та національної літератури були серед найважливіших завдань прихильників просвіти.

* У виділі, сформованому 2 липня 1848 р., із 9 членів 6 були священниками, у виділі від 25 жовтня 1848 р. з 7 членів – 4 священники (з 19 членів “Общества просвѣщенія народного” – 13 священників), у виділі 1850 р. з 15 членів – 8 священників, у виділі 1864 р. з 15 членів – 7 священників, у виділі 1865 р. з 15 членів – 7 священників, у виділі 1870 р. з 15 членів – 7 священників.

дівані революційні зміни в Австрії, які помітно збільшили можливості реалізації національних і соціальних прагнень галицьких українців, викликали у них сплеск ентузіазму, бажання щось зробити для свого народу. Цей ентузіазм (щоправда, як виявилось згодом, недовготривалий) слід було використати, створивши попередньо відповідні організаційні структури. Це й намагалася зробити “Галицько-руська матиця” і досягла відносно непоганих результатів.

Однак після скасування конституції 1848 р. і повернення до абсолютизму ситуація для громадських організацій в Австрії змінилася. Згідно з цісарським патентом від 26 листопада 1852 р. всі діючі товариства мали пройти перереєстрацію. “Матиця” була змушена знову і знову подавати нові редакції статуту на затвердження, однак то Галицьке намісництво, то Львівська дирекція поліції постійно повертали його на доопрацювання¹⁰. Статут вдалося затвердити аж 1861 р. Хоча товариство не було заборонене і продовжувало діяти, однак правова невизначеність, безумовно, негативно вплинула на інтенсивність праці. Виконанню завдань “Матиці” не сприяли й зайнятість членів виділу іншими, фаховими і громадськими обов’язками.

Разом із тим, вважаємо, що лише правова невизначеність статусу “Галицько-руської матиці” і відносно неприхильне ставлення до товариства місцевої влади мали не визначальний вплив на різке зниження його видавничої діяльності після 1851 р. Іншим важливим (і, мабуть, найважливішим) чинником згортання активності “Матиці” у 50-тих роках ХІХ ст. був глибокий застій у громадському і культурному житті галицьких українців, викликаний як зовнішніми (політика неоабсолютистської влади), так і внутрішніми (мовні та правописні суперечки, брак нових, цікавих ідей, взагалі інтелектуальна та естетична бідність місцевої літератури, скрутне матеріальне становище інтелігенції та селянства) причинами. Цей застій, який дуже контрастував на тлі ентузіазму 1848–1849 рр., охопив і “Матицю”. Виділ майже не збирався на засідання, набагато гірше почали надходити членські внески, потенційні автори не надсилали рукописів своїх праць, майже не продавалися вже видані книжки.

У 60-х роках ХІХ ст. умови для громадської діяльності в Галичині покрасилися, і діяльність “Матиці” пожвавилася, однак не настільки, аби задовільнити співвітчизників у літературі. Друкувалися передовсім підручники, молитовники та з 1865 р. “Науковий збірник”. Цього було замало, і на загальних зборах 1870 р. виділ звинуватили у тому, що він “спав”¹¹. Зрештою, “Галицько-руська матиця” і пізніше (аж до ліквідації 1939 р.) не змогла налагодити рівномірну та ефективну видавничу діяльність. Цьому заважали насамперед прагнення керівництва мінімізувати труднощі, йти второваним шляхом (видавати підручники та молитовники), недостатнє розуміння суспільних потреб щодо якісної науково-популярної та белетристичної літератури, інертність тощо. Фактично вже наприкінці 1860-х рр. “Матиця” об’єктивно була неспроможна виконувати свої обов’язки на високому рівні.

Розглянемо тепер, які конкретні завдання ставили галицькі українці перед “Матицею” як просвітнім товариством (зокрема, на загальних зборах) і як вони вирішувалися. Незабаром після заснування “Галицько-руської матиці” виявилось, що необ-

¹⁰ Сухий О. Від русофільства до москвофільства... – С. 201. До речі, саме в середині 50-х років ХІХ ст. (у проєкті статуту від 25 січня 1856 р.) з’явилися уточнення про “святу католицьку віру” (раніше була просто “віра свята”) і про друк руською мовою “сь исключенієм російской или сербской гражданки” (ЦДДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 4, арк. 1). Однак навіть цей, дуже “лояльний”, статут не затвердили.

¹¹ Отчетъ засѣданія общаго собранія членовъ Галицко-русской матицы, отбывающагося на д. 27. Августа (8. Сент.) 1870. // Литературный Сборникъ издаваемый Галицко-русскою Матицею. 1870. – Во Львовѣ, [1870]. – С. 125.

хідно не лише зібрати гроші на друк, але й скликати потенційних авторів і взаємно порадитися¹². Це і зробили, скликавши на 19–26 жовтня 1848 р. З'їзд (Собор) руських вчених, який одночасно став загальними зборами “Матиці”. Ці збори, як і наступні аж до середини 60-х років XIX ст., обговорювали не програму дій “Галицько-руської матиці” як окремого товариства, а швидше цілу низку національно-культурних питань, включно з питаннями літературної мови, правопису, вітчизняної історії, художньої літератури тощо. Об'єктивно вирішити всі визначені питання “Матиця” не могла, не маючи для цього ні людських, ні матеріальних ресурсів. Разом із тим, велика кількість завдань, які важко було виконати, заважала формулюванню чіткої реальної програми (зокрема і видавничої) дій товариства.

Так, наприклад, М. Куземський, відкриваючи З'їзд руських вчених, підкреслив, що “правдивое просвѣщеніе ино изданіемъ добрыхъ и ѳтповѣдныхъ книгъ въ народнѳмъ языкѳ, котрѳ бѳ народъ читавъ и ними ся обѳучавъ, розпространитися може”¹³. Однак далі спеціального обговорення щодо цих книг народною мовою не було, не визначили ні перелік таких книжок (окрім шкільних підручників), ні відповідальних за їх написання. Як наслідок, координованого процесу підготовки літератури для народу не було, а “Матиця” видавала те, що мала на певний час.

З'їзд руських вчених 1848 р. вирішив укласти молитвослов для світських людей (із частиною молитов народною мовою), перекласти руською мовою державні закони та видати переклад творів німецької класичної філософії, започаткувати спеціальний господарський часопис, видати низку шкільних підручників, укласти коротку історію Русі та публікувати історичні матеріали, підготувати “словарь церковно-народный” тощо¹⁴. Для виконання більшості цих завдань необхідні були цілі авторські колективи, тривалий час і значні кошти. “Галицько-руська матиця” виконати їх самотужки, повторимо, не могла. Резолюції З'їзду виявилися швидше побажаннями, декларацією намірів, аніж програмою реальних дій.

Це не означає, що З'їзд руських вчених 1848 р. виявився неефективним. Навіть декларація намірів стосовно розвитку національної освіти, науки та літератури була для українців значним кроком вперед порівняно з минулими часами. Зрештою, годі було й сподіватися на щось інше. Однак уже діючий тоді виділ “Галицько-руської матиці” міг би звернути увагу учасників З'їзду і на необхідність підготовки програми дій власне для товариства з визначенням конкретних праць, їх авторів, приблизних термінів виконання тощо.

Що ж могла зробити і зробила “Матиця” для народної просвіти протягом перших років свого існування? Отримавши значні кошти (1827 рн. 30 кр.)¹⁵ як перші внески членів-засновників, товариство досить швидко змогло розпочати друк своїх видань. Їх “Галицько-руська матиця” замовляла у Львові (так було й пізніше), в друкарні Ставропігійського Інституту. Протягом перших півтора року друкувалися книжки переважно або для учнів початкової школи (чи для тих, хто навчається взагалі), або

¹² Историческій очеркъ основанія Галицко-русской Матицы и справозданье первого собора ученыхъ русскихъ и любителей народного просвѣщенія. Составлено Яковомъ Головацкимъ / Галицка Руска Матица. Ч. 5. – Въ Львовѳ, 1850. – С. XVI.

¹³ Там само. – С. XLII.

¹⁴ Историческій очеркъ основанія... – С. LXII–CVII; Сухий О. Від русофільства до москвофільства... – С. 186–187.

¹⁵ Выказъ Доходовъ и Выдатковъ Галицко-русской Матицы за часъ отъ 1 Червня 1848 до 13 Марта 1850 года // Историческій очеркъ основанія... – С. XIV.

для освіченіших співвітчизників, що цікавилися рідною мовою та культурою (див. *табл. 1*). Таких пріоритетів “Матиці” дотримувалися й пізніше.

Керівники “Галицько-руської матиці” сподівалися, що другий З’їзд руських вчених, який відбувся у березні 1850 р., підтримає їх і допоможе уточнити програму дій. Учасники цього з’їзду ухвалили розпочати видання часопису “Матиці”, продовжити друк релігійної літератури, готувати хрестоматію руської літератури та німецько-руський словник, створити історичне товариство та публікувати історичні дослідження у матичному часописі, організувати розповсюдження видань товариства¹⁶. Як виявилось, і цей з’їзд руських вчених “не став поштовхом для розгортання планомірної діяльності в рамках визначеної програми”¹⁷.

Однак “Галицько-руська матиця” і далі продовжувала видавати різножанрову літературу. Найбільше видань вийшло у світ протягом 1849–1851 рр., пізніше, – через вказані вище причини, а також через те, що увага галицьких українців зосереджувалася передовсім на спорудженні “Народного дому”, – видавничу активність “Матиці” різко зменшилася. Процес друкарської підготовки виглядав приблизно так: автори надсилали свої рукописи до “Матиці” (у 50-х роках XIX ст. переважали підручники, словники, релігійно-моралістичні праці, пізніше – підручники і художні твори), виділ доручав одному (іноді двом) членам товариства прорецензувати рукопис; за умови позитивної рецензії ухвалювали рішення друкувати і передавали рукопис до друкарні Ставропігійського Інституту.

Зауважимо, що більшу частину надісланих рукописів вирішили не друкувати (див. *табл. 2*), а група авторів, чії праці таки опублікували, була дуже нечисленна – кілька осіб (Яків Головацький, Михайло Малиновський, Іван Гуркевич та ін.). Цю обставину можна пояснити невисокою якістю абсолютної більшості надісланих праць, що були, як правило, компіляціями, а також певною корпоративною замкнутістю керівництва “Матиці”, яке надавало перевагу авторам (які, втім, теж мали роботи переважно компілятивного характеру) зі свого середовища.

Обмежене коло авторів і, відповідно, бідний асортимент видань були однією з найважливіших причин того, що “Галицько-руська матиця” не змогла належно задовільнити читацькі запити галицьких українців. Виділ товариства не докладав особливих зусиль, аби знайти нових авторів, запропонувати їм певні теми тощо. У документах товариства протягом досліджуваного періоду немає згадок про обговорення потенційних тем видань чи напрямів видавничої діяльності. Загальні збори окреслювали широке коло проблем національно-культурного життя галицьких українців, виділ товариства розглядав рукописи окремих творів, а проміжного рівня вирішення видавничих справ між цими двома не було. Саме тому “Матиця” постійно діяла фактично без чіткої програми, виділ займав пасивну позицію, задовільняючись тим, що є. Майже ніколи не було дискусій, конструктивної критики дій керівництва, справи вирішувалися напівприватно, у вузькому колі.

Як наслідок, у видавничій діяльності “Галицько-руської матиці” вже з початку 1850-х рр. простежується застій. Виділ, за винятком епізоду із заснуванням періодичного видання товариства на початку 50-х років XIX ст., не обговорював із членами товариства видавничу політику*, ніхто спеціально не слідкував за літературними,

¹⁶ Сухий О. Від русофільства до москвофільства... – С. 199–200.

¹⁷ Там само. – С. 200.

* Це мало б відбуватися на загальних зборах товариства, однак збори, як зазначалося вище, порушували ширше коло питань, та й відбувалися вони з великими перервами.

науковими, господарськими новинами, не вивчав здобутків інших (передовсім сусідніх) народів тощо*. “Галицько-руська матиця” була і залишилася дуже провінційним товариством, хоча й мала зв’язки з іншими подібними слов’янськими організаціями.

Для друку власних видань “Галицько-руська матиця”, як правило, надавала Ставропігійському Інституту папір. Видрукувану книгу чи брошуру представник “Матиці” забирав із друкарні й або передавав палітурникові, або відразу забирав на склад (палітурникові передавали не всі примірники видань відразу, якщо вони виходили великим накладом, наприклад: “Букварі”, “Граматики” Я. Головацького). Книжковий склад знаходився спочатку у будинку Львівської греко-католицької духовної семінарії¹⁸, пізніше – у приміщенні “Народного дому”. Звідси книжки забирали, аби передати членам товариства (безкоштовно) та до книгарень чи приватним розповсюджувачам на продаж.

Видавнича діяльність “Галицько-руської матиці” у 1848–1851 рр. була дуже інтенсивною (див. табл. 3) і поглинала майже всі прибутки товариства. Керівники “Матиці” поспішали якнайшвидше задовільнити потреби співвітчизників у навчальній літературі для початкової школи, охоче публікували й науково-популярні та публіцистичні праці, присвячені окремим мовознавчим, культурологічним чи історичним питанням (див. табл. 1). “Матиця” друкувала свої видання досить значними накладом (особливо це стосується “Граматики” Я. Головацького), з одного боку розраховуючи на підвищений попит на руську книжку серед “пробудженого” революційними змінами народу, а з іншого – прагнучи створити запас літератури на майбутнє, аби потім спокійно і стабільно працювати. Відразу зазначимо, що накладди більшості матичних видань виявилися завеликими, книжки, з часом втрачаючи актуальність, розпродавалися дуже довго.

Розглянемо, як приклад, процес підготовки до друку “Читанки” Маркіяна Шашкевича. Вдова автора Юлія Шашкевич передала “Матиці” рукопис читанки за умови винагороди “над 50 Зол. Рень. срібромь”. Виділ товариства 30 листопада 1849 р. вирішив дати рукопис на перегляд¹⁹. 5 лютого 1850 р. голова “Матиці” М. Куземський запропонував на розгляд виділу “Читанку” “оузнану яко полезну для народа, для дѣтей”. Годі ухвалили її друкувати, а Якову Геровському доручили домовитися зі вдовою про ціну рукопису²⁰. 27 березня виділ “Матиці” дізнався про ціну (80 рн.), визнав її завеликою і обговорював можливість друку книжки за кошти спонсора – львівського адвоката Климентія Рачинського²¹. Нарешті, 18 травня 1850 р. передали рукопис до друку, а 23 травня виділ “Матиці” остаточно ухвалив друкувати “Читанку” “передь позволенієм ю на школьну” накладом 5000 примірників коштом товариства²². Ще за кілька днів (28 травня) Ю. Шашкевич виплатили гонорар – 50 рн.²³ Наклад “Читанки” швидко розійшовся, і 1852 р. додрукували з виправленнями ще 1000 примірників.

* Наприклад, ні для кого не було тасмницею, що інтелектуальний потенціал галицьких українців 50–60-х років XIX ст. був недостатній, аби створити потрібну кількість якісних праць просвітницького характеру, однак “Галицько-руська матиця” зовсім не цікавилася подібною літературою інших народів, не пропонувала перекладати (навіть з німецької чи російської) певні твори тощо. Все залишало на розсуд та приватну ініціативу потенційних авторів (компіляторів), перекладачів, упорядників. Результат був невтішний: окрім підручників, “Матиця” майже не публікувала перекладних видань.

¹⁸ Сухий О. Від русофільства до москвофільства... – С. 196.

¹⁹ ЦДА України у Львові, ф. 148, оп. 2, спр. 2, арк. 4.

²⁰ Там само. – Оп. 1, спр. 15, арк. 52.

²¹ Там само. – Арк. 3.

²² Там само. – Спр. 13, арк. 4; спр. 15, арк. 9.

²³ Там само. – Спр. 13, арк. 4.

Подібним чином готувалися до друку й інші видання “Галицько-руської матиці”. Щоправда, були й дві суттєві розбіжності. По-перше, автори практично ніколи не отримували грошову винагороду (іноді діставали кількадесят примірників своєї книжки). Це пояснювалося браком вільних коштів у товариства, яке лише почало діяти. Окрім того, передбачалося, що автори пишуть не для заробітку, а – як справжні патріоти, – для покращення долі свого народу і Батьківщини. По-друге, друки “Матиці”, окрім молитвословів, не перевидавалися, адже перший наклад, як правило, розходився довго. У випадку з “Читанкою” слід ще відзначити роль Я. Головацького: саме завдяки йому ця книжка вийшла у світ, а вдова М. Шашкевича отримала винагороду.

Одним із найактуальніших для “Галицько-руської матиці” на початку 50-х років XIX ст. було питання власного періодичного видання. Неодноразово говорили про потребу часопису інформаційного, просвітницького характеру, і відповідну ухвалу загальні збори товариства прийняли 1850 р. Виділ “Матиці” зі значним запізненням (лише 30 грудня 1852 р.) надіслав деяким відомим галицьким українським діячам листи з проханням подати свої пропозиції стосовно концепції видання журналу товариства.

У фонді “Галицько-руської матиці” збереглися відповіді шести осіб на цей лист²⁴. Вони цікаві тим, що добре показують уявлення галичан середини XIX ст. про просвітницьке періодичне видання. Більшість респондентів запропонували заснувати універсальний часопис, де були б і наукові праці, і художні твори, а також статті з теології, матеріали на господарську тематику тощо. Лише один із них – о. Михайло Білецький з Городка – бачив видання “Матиці” як богословсько-повчальне, яке інформуватиме передовсім про події, “на нравственность влѣянiе имущихъ”²⁵.

Гімназійний вчитель руської мови Климентій Мерунович пропонував рубрики “Богочестіє”, “Історія” (мав на увазі історію “галицько-руського народу”), “Художества”, “Критика”, “Поезія” (з особливим акцентом на народну поезію). Часопис із назвою “Галичанинь” мали би видавати щомісяця обсягом 3 аркуші²⁶. Урядник з Відня Василь Ковальський бачив матичне видання кварталником (обсяг 6–8 аркушів) з відповідною назвою – “Чвертьрочникъ галицко-русской Матицѣ”. Там мали би друкуватися: дослідження граматики малоруської мови, фольклор, поезія, історичні дослідження, біографії “славныхъ Русинѣвъ”, географічні і природознавчі описи, інформація для розвитку господарства і торгівлі тощо²⁷. Підгорецький парох о. Михайло Петрушевич пропонував видавати три окремі журнали: богословський – для священників, літературно-мистецький, з особливою увагою на “нравственніи повѣсти”, і природознавчо-господарський з додатком політичних новин²⁸. Цікаво, що він оцінював максимальну кількість потенційних читачів у 5 тисяч родин, але одночасно додавав, що більше половини їх не читають “пис’мень рускихъ”²⁹.

Антоній Петрушевич пропонував програму “Галицко-русского Временника”, додаючи, що її створено “по образу лучшихъ велико-русскихъ Ученыхъ Журналовъ”.

²⁴ ЦДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 38, арк. 1–23.

²⁵ Там само. – Арк. 4. М. Білецький пропонував назвати часопис “Поученіє недѣльное” і видавати його щотижня обсягом 1 аркуш.

²⁶ Там само. – Арк. 1.

²⁷ Там само. – Арк. 16–16 зв.

²⁸ Там само. – Арк. 22 зв.–23. Політичні новини мали бути у третьому часописі, бо, на думку М. Петрушевича, ні богослову, ні поету політики не треба.

²⁹ Там само. – Арк. 22.

Отже, видання “Матиці” мало би бути суто науковим, виходити щоквартально обсягом не менше 6 аркушів. Планувалися розділи “Изящная русская Словесность”, “Науки и Художества” (дуже широкий набір: від юриспруденції до філософії), “Промышленность и Сельское Хозяйство”, “Критика” (лише “лучших русских сочинений”), “Литературная Лѣтопись” (інформація про літературні новини в інших народів), “Смѣсь”³⁰.

Принципово іншим був проект гімназійного вчителя зі Станіславова Василя Ільницького. Він радив видавати науково-популярний тижневик (обсяг – 1 аркуш), завдяки якому “душа галичко-русского Народа через своихъ просвѣщенныхъ заступниковъ объявляе ся”³¹. Тому стиль має бути простий, аргументація практична, тематика – близька народу. Мова обов’язково має бути “чисто народною”, бо “душа народа съ его питомымъ языкомъ есть въ неразрванной связи”. В. Ільницький запропонував такі тематичні напрями видання:

1) історія – публікації витягів з історичних джерел, що стосуються “южно-русского народа”, народних переказів, біографій діячів; “яко систему исторію обраблѣти съ глубокими мудрованіями Русини еще не пора”;

2) описи руської землі: географічні, природознавчі, етнографічні;

3) словесність – короткі граматичні дослідження, “етимологическіи уваги”;

4) різне: народна поезія, повісті, загадки тощо;

5) інформація “о житію умственомъ соплеменниковъ нашихъ Словянъ”³².

Як бачимо, пропозиції були досить різні. Більшість респондентів рекомендували видавати часопис “Галицько-руської матиці” щотижня або щомісяця – це мало бути виразно популярне видання. Лише один А. Петрушевич подав проект суто наукового збірника. Цікаво, що, незважаючи на “популярність” магичного журналу, лише один В. Ільницький наголосив на необхідності його народної основи і наполягав на “чисто-народній” мові. Інші респонденти на це не звернули уваги³³.

Тематика статей майже у всіх проектах мала бути дуже широка, разом з тим жоден з авторів не запропонував зразка організації редакції часопису. Не було зрозуміло, хто і як мав би наповнювати таке різнорідне видання. Очевидно, це залишали на розгляд виділу товариства. Фактично респонденти “Матиці” пропонували їй проекти дуже теоретичні, загальні, “ідеальні”, але практично неможливі для реалізації. Проблема полягала навіть не у частих змінах пресового законодавства³⁴ чи у дефіциті грошей у товариства, а у відсутності реального плану впровадження згаданих пропозицій у життя. Бракувало насамперед людей, які могли би здійснити такий масштабний проект. Ось чому “Галицько-руська матиця” обмежилася лише нерегулярним виданням “Галицького исторического сборника” (три випуски у 1853–1860 рр.), до якого писав лише один автор – А. Петрушевич*.

³⁰ ЦДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 38, арк. 8–9.

³¹ Там само. – Арк. 14.

³² Там само. – Арк. 14 зв. – 15.

³³ Лише К. Мерунович зауважив, що редактор часопису має також “наблюдати ему чистоту языка и справность слога русского” (Там само. – Арк. 1 зв.), однак навряд чи він мав на увазі чистоту народної мови.

³⁴ Там само. – Спр. 28, арк. 2; Отчеты общества литературного Галицко-русской Матицы // Науковий Сборник издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русской Матицы. 1865. Вып. I–IV. – Во Львовѣ, 1865. – С. XXXII.

* Завдяки А. Петрушевичу збірник “Матиці” вийшов науковим, а не науково-популярним, просвітницьким.

У середині та другій половині 50-х років XIX ст. активність “Галицько-руської матиці” була незначною. Члени товариства пояснювали це зовнішніми причинами: “Были и умственные силы и добрая воля у нашихъ просвѣщенныхъ сыновъ Руси, а при доброй воли нашли бы ся были и средства, но судьба наша тяжкая не допускала намъ розвинути дѣйствія, какое инныя народы подъ пріятнѣйшими обстоятельствами розвивали”³⁵. Звичайно, політичний чинник сильно вплинув на ослаблення діяльності “Матиці”, однак зауважимо, що керівництво навіть не намагалося підтримувати внутрішню роботу товариства на належному рівні: майже не збирався на засідання виділ, практично обірвалися контакти з потенційними авторами, різко зменшилося надходження членських внесків і прибутків від проданих книжок тощо.

Як наслідок, уже в середині 1850-х рр. “Галицько-руську матицю” критикували в пресі за послаблення діяльності і недостатню кількість коштів, які вона вкладала у друк книжок³⁶. Виділ товариства намагався пояснити такий стан справ, на наш погляд, недостатньо переконливо³⁷. Переважали загальні фрази, а спроба зняти відповідальність із себе за те, що потрібні для просвіти народу “сочиненія [...] рѣдко появляють ся”, виглядає дивно. Справді, члени виділу не були зобов’язані самотужки писати і готувати до друку всі видання, але очевидними є, по-перше, відсутність моніторингу читачьких потреб і зацікавлень галицьких українців*, по-друге, брак діалогу з можливими авторами, слабкість спроб роз’яснити, деталізувати їм завдання товариства і вимоги до їхньої продукції. Саме тому більшість авторів готувала для “Матиці” не те, що було потрібне товариству, а його керівники одночасно скаржилися на недостатню кількість придатних до друку творів.

Чи не єдиним виданням “Матиці”, підготованим у цей час для друку, була книжка Лева Трещаківського “Наѣка о пчеловодствѣ” (1855). Розглянемо процес виходу її у світ. Автор (чи упорядник, адже Л. Трещаківський передовсім використав досвід інших

³⁵ Отчеты общества литературного... – С. XXXVI (виступ І. Гушалевича на загальних зборах “Галицько-руської матиці” 7 (19) липня 1864 р.).

³⁶ Изъ Жолковского // Зоря Галицкая. – 1854. – Ч. 1. – 22 декабря (4 януарія). – С. 10–12; Ч. 3. – 6 (18) януарія. – С. 33–35.

³⁷ Йосиф Кульчицький від імені виділу “Матиці” писав: “Осуществление намѣренія всякого общества зависитъ отъ средствъ его матеріальныхъ. О тѣхъ перше постаратися и таковыи благоразумно оупотребляти должно, егда тамтое постигнути хоче. Не въ томъ дѣло напечатати книгъ много, абы лежали безъ попку, яко иста мертва и лишитися всякихъ средствъ и способности до дѣланія дальшого. По сей причинѣ долженъ выдѣль во издаванію книгъ имѣти взгляды на нынѣшніи обстоятельства, на просвѣщеніе народа и происходящіи изъ того оумствении требованія его, а въ томъ тѣмъ болше совѣсти выдѣлови, чимъ скуднѣйши нынѣ еще средства общества. Єще же повторе, вознамѣраючи истинное просвѣщеніе народа, не може матица що то печатати, а выдѣль долженъ избирати старанно, щобы намѣренію тому вѣрно послужило. Єгда же сочиненія таковыи нынѣ еще, що и не дивно, рѣдко появляють ся, несхоче никто оусмотрѣвати оскуднѣніи ревности въ дѣланію выдѣла. Наостанокъ по третє изуважити подобає, же выдѣль матици немає обовязанности самымъ сочиненіємъ книгъ непосредственно занимати ся. Однакже то, що матица досе напечатала, єсть по большой части трудомъ членовъ нечисленного ей выдѣла, хотя на каждомъ тяжати инніи еще многіи и различніи обовязанности” (ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 40, арк. 4–4 зв.).

* Питання читачьких потреб і зацікавлень галицьких українців середини XIX ст. потребує окремого дослідження. Тут лише зазначимо, що увага до цієї проблеми у 1850-х роках порівняно з 1848–1850 рр. зменшилася і, фактично, керівники “Матиці” тоді (та й пізніше теж) не знали, чого, окрім шкільних підручників та молитвословів, потребує читачька аудиторія. Точніше, вони знали, що загалом читають мало, а якщо й читають, то деякі періодичні видання і художню літературу невисокої якості, але не уявляли собі, як зацікавити читачів науково-популярною (передовсім на історичну, краєзнавчу тематику), господарською та вітчизняною художньою (яка неминуче би поступалася за кількісними показниками і репертуаром німецько- і польськомовній) літературою.

пасічників) підготував її на початку 1855 р. і звернувся до “Галицько-руської матиці” з пропозицією надрукувати його працю і виплатити йому 50 рн. гонорару та ще 50 рн., якщо уряд допоможе розповсюджувати його книжку³⁸. Виділ товариства доручив рецензувати її Я. Головацькому та віце-ректору семінарії Іванові Ільницькому. Після позитивних рецензій (зауважимо, однак, що рецензенти звернули увагу лише на похибки мови і стилю, бо у бджільництві обоє були некомпетентні)³⁹ виділ вирішив друкувати “Наѣкѣ о пчеловодствѣ” накладом 2500 прим. і виплатити авторові 50 рн.⁴⁰ Наприкінці грудня 1855 р. книжка вже була надрукована⁴¹, однак незабаром з’ясувалося, що крайова влада відмовилася підтримати її розповсюдження. Як наслідок, керівництву “Матиці” виявилось складно поширити це видання (не допомогло й звертання до митрополичої консисторії). Через чотири роки після виходу книжки у світ, станом на початок 1860 р., на складі “Галицько-руської матиці” ще залишалося 2075 примірників (83 % накладу) “Наѣки о пчеловодствѣ”⁴², та й пізніше вона розпродавалася повільно.

Після цього товариство довго намагалося не друкувати літературу на господарську тематику – необхідну складову у процесі просвіти народу. Як виявилось, керівництво “Матиці” було малокомпетентним у цьому питанні, не знало, яких і скільки книжок потрібно народу, і не мало ефективної мережі пропагаторів та розповсюджувачів подібних видань*. Зручніше було друкувати шкільні підручники та молитвослови, чим “Галицько-руська матиця” переважно і займалася протягом 1860-х рр.

Конституційні зміни 1860–1861 рр. в Австрійській імперії викликали поживлення діяльності “Галицько-руської матиці”. У 1861 р. товариство нарешті отримало затверджену центральною владою нову редакцію статуту, а його виділ розпочав готувати скликання загальних зборів. Ці збори, що мали вирішити низку дуже важливих для “Матиці” питань, через збіг несприятливих обставин відбулися лише у 1864 р.; до того часу видавнича діяльність товариства хоч і поживилася, однак була дуже одноманітною.

Фактично в першій половині 60-х років XIX ст. “Галицько-руська матиця” зосередилася на виданні повного комплексу підручників з науки релігії для учнів-греко-католиків середньої школи (гімназії). За відносно короткий термін вдалося видрукувати значними накладками (1000–1040 примірників) 8 підручників (автором, точніше, перекладачем семи був о. Лука Циби́к, восьмого – о. Марки́л Попель). Цей проект не лише поглинув усі вільні кошти товариства, а й спричинив значний борг (кілька тисяч

³⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 42, арк. 2–3.

³⁹ Там само. – Арк. 7–9.

⁴⁰ Там само. – Арк. 4–4 зв., 10.

⁴¹ Там само. – Арк. 15 зв. – 16. Л. Трещаківський скаржився, що багато помилок у наборі і рекомендував “Матиці” найняти платного коректора для своїх видань. Друк книги “Галицько-руська матиця” замовила у друкарні Ставропігійського Інституту 5(17) липня 1855 р. (Там само. – Арк. 10).

⁴² Там само. – Спр. 116, арк. 13 зв. – 14. Решту примірників роздали розповсюджувачам, але ті далеко не всі з них змогли продати.

* Пропагувати й розповсюджувати видання товариства (зокрема й на господарську тематику) мали передовсім священники, однак вони, по-перше, найчастіше самі господарювали архаїчними методами, по-друге, не мали змоги координувати свої зусилля. До того ж не все, чим цікавилися священники, могли впровадити селяни. Наприклад, бджільництво тоді було справою переважно духовенства (точніше, низки священників-ентузіастів), а для селян залишалося другорядним заняттям – тому й відповідна література цікавила б насамперед священників. Взагалі ж, впровадження господарських новачій серед селян обов’язково мало б супроводжуватись або, швидше, навіть впливати із підвищення їх загального освітнього рівня.

золотих ринських) “Матиці” перед Ставропігійським Інститутом⁴³, який вдалося повністю виплатити лише 29 серпня (10 вересня) 1864 р.⁴⁴

Протягом 1861–1864 рр. майже всі видатки “Галицько-руської матиці” йшли на видавничу діяльність. Тоді товариство щороку витратило на свої видання в середньому 1430 рн. (для порівняння: у 50-х роках XIX ст. – 418 рн. у перерахунку на австрійську валюту, в 1867–1870 рр. – 848 рн.)⁴⁵. Ці значні кошти йшли, як зазначалося вище, передовсім на вирішення конкретного завдання: публікацію руськомовних підручників з релігії. Як наслідок, “Матиця” не могла розпочати реалізацію інших, важливіших для національно-культурного освідомлення співвітчизників проєктів*. Зрештою, нові орієнтири для товариства мали визначити загальні збори, які відбулися 7–9 (19–21) липня 1864 р.

Ці збори відбулися після значної перерви (понад 14 років). Слід було спробувати організувати роботу “Матиці” в нових умовах, окреслити орієнтовний план дій, встановити пріоритетні напрямки. Голова товариства М. Куземський у промові 7 (19) липня 1864 р. наголосив: “Задачею нынѣшнего нашего собрания предо всемъ есть, маючи уже уставы а съ ними и правную подставу до дѣлания и существованія, упорядковати на ихъ подставѣ дальшіи наши дѣлания, совокупити всѣ умственныи силы наши въ едино средоточіе, а совокупленными силами дѣлати розважно и оглядно, якъ мужамъ рускимъ пристоиить, чтобы между народомъ нашимъ розширити и роскоренити просвѣщеніе, и тою дорогою приготовить такожде и отрожденіе его нравственное”⁴⁶.

Керівництво “Галицько-руської матиці” справді прагнуло об’єднати зусилля галицьких українців у сфері народної просвіти. У зборах взяла участь переважно більшість відомих науковців, літераторів, громадських організаторів; серед учасників були й народовці, представники тоді ще нової у Галичині національно-культурної течії в українському русі. Перелік питань, запропонованих до розгляду, був дуже широкий. Центральне місце у ньому займали, як і можна було очікувати, питання мови і правопису. Його обговорювали і мовно-історична секція, і загальні збори в цілому. Зрештою, ухвалили, що “Галицько-руська матиця” прийме етимологічний правопис із врахуванням особливостей народної мови⁴⁷. Дискусія забрала чимало часу, до того ж виявилось, що абсолютна більшість учасників зборів прагне уникнути чітких безкомпромісних рішень і воліє перекласти вирішення низки важливих питань на виділ товариства⁴⁸.

⁴³ Наприклад, “Галицько-руська матиця” була винна Ставропігійському Інституту 11 листопада 1862 р. 1842 рн. 25 кр. (ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 53, арк. 7), 10 січня 1863 р. – 2444 рн. 25 кр. (Там само. – Спр. 54, арк. 8), 18 червня 1863 р. – 1635 рн. 30 кр. (Там само. – Арк. 4). Керівництво Інституту неодноразово наполегливо прохало “Матицю” якнайшвидше сплатити борг.

⁴⁴ Там само. – Спр. 62, арк. 13.

⁴⁵ Див. табл. 2.

* Вплив переважно перекладних (з німецької мови) підручників з релігії на національну свідомість галицької молоді не міг бути значним. Щоправда, вже сам факт їх видання руською мовою міг здаватися тоді вагомим досягненням, однак, на нашу думку, “Матиці” не варто було витратити на підручники (до речі, значну частину їх накладу так і не вдалося продати) майже всі свої прибутки протягом чотирьох років (видатки на видавничу діяльність у 1861–1864 рр. поглинули 82,2 % прибутків товариства за той час).

⁴⁶ Отчеты общества литературного... – С. XX.

⁴⁷ Там само. – С. LXXVI.

⁴⁸ Наприклад, члени мовно-історичної секції загальних зборів вирішили залишити мовно-правописне питання на розгляд виділу “Матиці”. Незважаючи на те, що М. Куземський зауважив, що виділ не може самостійно розв’язати таке важливе питання і тому чекав багато років і чекає тепер на резолюцію загальних зборів, вони не змінили своєї думки (Там само. – С. LXIX–LXX). Пізніше загальні збори повернулися до цього питання і ухвалили відповідне рішення.

Фактично загальні збори “Матиці” 1864 р., як і попередні 1848 р. та 1850 рр., стали місцем обговорення широкого кола наукових, освітніх, культурних питань, які товариство не могло вирішити самостійно. Як виявилось на наступних зборах 1865 р., частину пропозицій (заснувати періодичне видання для народу – Івана Наумовича, видавати серію збірників творів найкращих руських, разом із наддніпрянцями, авторів – Юліяна Романчука) виділ навіть не розглянув детально, інші (упорядкування та видання русько-німецького та німецько-руського словника, підручника співів) не зміг реалізувати через низку обставин⁴⁹. Єдиним важливим видавничим проектом, який вдалося здійснити після загальних зборів 1864 р., був “Науковий збірник” “Галицько-руської матиці” – збірник різножанрових творів, що виходив чотири рази на рік⁵⁰. Як виявилось згодом, упорядкування та друк “Наукового збірника” стали найважливішою справою для “Матиці” у другій половині 60-х років XIX ст.

Виділ товариства відразу спробував згуртувати “писателі руських” навколо “Наукового збірника”. Редакційний комітет (Я. Головацький, А. Петрушевич, Б. Дідицький) підготував список із 123 потенційних авторів, яким мали надіслати письмові запрошення до участі у “Збірнику”⁵¹. Саме видання вирішили друкувати (принаймні перший випуск) дуже значним накладом – 1000 примірників⁵². Однак дійсність швидко розвіяла ілюзії. До участі в “Збірнику” зголосилося набагато менше людей, ніж очікував редакційний комітет. До того ж ці автори (майже всі – провінційні священики та вчителі) подавали переважно або невисокого рівня поезії, або компілятивні повчальні та агіографічні твори, які не надавалися до друку⁵³. Як наслідок, за чотири роки виходу у світ “Наукового збірника” (1865–1868 рр.) у ньому опублікували свої матеріали (разом зі звітами та кореспонденцією) тринадцять авторів (з них 10 галичан, 2 закарпатці, 1 серб). “Збірник” заповнювали переважно праці А. Петрушевича, Я. Головацького, К. Меруновича, Венедикта Площанського, Анатолія Кралицького; решта вісім авторів друкувалися по одному разу.

Окрім того, швидко виявилось, що видання “Збірника” завдасть “Матиці” значних збитків, адже передплатили його лише 135 осіб⁵⁴. Тому на загальних зборах 1865 р. фінансова комісія товариства запропонувала припинити його друк. Щоправда, збори ухвалили й далі видавати “Науковий збірник” для “літературної звязи съ прочими Славянами”⁵⁵. З 1866 р. він виходив у світ накладом 300 примірників, а з 1869 р. змінив назву на “Литературный збірник” і, відповідно, став більше белетристичним, ніж науковим виданням. Керівництво “Галицько-руської матиці” дещо змінило тематичну спрямованість і вирішило поширювати “часопись близше приспособленную къ

⁴⁹ Отчеты засѣданій литературнаго общества Галицко-русской Матицы на дняхъ 6,7 и 8 (18, 19 и 20) Юля 1865 года // Науковий Збірник... – 1865. Вып. I–IV. – Во Львовѣ, 1865. – С. 287–288.

⁵⁰ “Науковий збірник” називали “літературним журналом” і планували друкувати там наукові статті (передовсім історичні), художні твори “руських” авторів, різні новини, огляди, хроніку, критику та бібліографію, матеріали “Галицько-руської матиці” та “Народного Дому” (Возваніє къ подписцѣ на литературный журналъ, издаваемый Галицко-рускою Матицею // ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 20, арк. 20). Назву видання запропонував А. Петрушевич (Там само. – Спр. 21, арк. 12).

⁵¹ Там само. – Оп. 2, спр. 7, арк. 3 зв.

⁵² Там само. – Арк. 1 зв.

⁵³ Наприклад, із 12 творів, які розглядали рецензенти “Матиці” на час загальних зборів товариства 1865 р. (Отчеты засѣданій литературнаго общества... – С. 289–290), жодного не надрукували в “Науковому збірнику”.

⁵⁴ Там само. – С. 299. Саме тому випуски II–IV першого річника (1865 р.) друкували накладом 500 примірників.

⁵⁵ Там само. – С. 301.

современнымъ потребамъ читающей русской публики и вообще русского народа”⁵⁶, тому що збірник переважно наукових статей цікавив лише незначну частину галицької української інтелігенції.

“Галицько-руська матиця” вважала своє періодичне видання необхідним і важливим для співвітчизників. “Сборникъ” мав стати своєрідною візитною карткою інтелектуального потенціалу, наукових та творчих здобутків галицьких українців. Через нього національна еліта мала впливати на освічених читачів (“Сборникъ” поширювався, звичайно, передовсім серед інтелігенції) у Галичині і заявити про себе у слов’янському світі. Значним чином редакційному комітетові* вдалося віддзеркалити стан галицької української гуманітарної науки та літератури; щоправда, він виявився далеким від ідеалу. Невелика кількість авторів, вузьке коло читачів “серйозної” літератури, бідність, провінційна замкнутість – це його характерні риси.

Практично всі матеріали другої половини 60-х рр. XIX ст., гідні друку, публікували у “Науковому сборнику”. Однак вихід зі складу редакційного комітету спочатку А. Петрушевича, а згодом Я. Головацького негативно вплинув на процес власне наукового редагування “Сборника” і він залишався збитковим. До того ж “Матиця”, зосереджуючись на “Сборнику”, усунулася від видання популярної літератури. Ці диспропорції спробували усунути, наскільки було можливо, наприкінці 1868 р., “белетризувавши”, як зазначалося вище, “Сборникъ” і розпочавши низку видань “для народу”⁵⁷.

До цього, окрім згаданих вище підручників Л. Цибика та М. Попеля і “Сборника”, “Галицько-руська матиця” видала “Молитвослов” для мирян у 1864 та 1868 рр. та “Читанку” для вищої гімназії Олексія Торонського. “Читанку” фінансували зі спеціально зібраного з добровільних пожертв фонду. Подібний випадок був єдиним для “Матиці”; розглянемо його детальніше.

О. Торонський підготував “Читанку” ще 1865 р., але не мав коштів на її друк. Разом з тим, за тогочасними правилами, на розгляд комісії, яка затверджувала підручники для середньої школи, слід було подати не рукопис, а вже видрукувану книжку. Врешті-решт, вирішили зібрати необхідні кошти за рахунок добровільних пожертв, а організацію видання доручити “Матиці”. Прибуток від реалізації “Читанки” мали згодом використати на друк інших підручників етимологічним правописом⁵⁸.

Всього, станом на 23 травня 1868 р., коли друк “Читанки” вже закінчили, вдалося зібрати 884 рн. (меценати тоді ще не внесли до фонду 22 рн.; задекларували сплатити 906 рн.). Ці гроші пожертвували 65 осіб⁵⁹, причому п’ять із них зібрали $\frac{2}{3}$ всієї суми – 600 рн. Це митрополит Спиридон Литвинович (200 рн.), єпископ перемиський Тома Полянський, крилошанин Григорій Шашкевич, радник суду Михайло Качковський і буцацькі василіяни в особі ігумена Еміліяна Коссака (по 100 рн.). Наступні

⁵⁶ Объявление о литературной часописи, издаваемой Галицко-рускою Матицею во Львовѣ // ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 20, арк. 46.

* Після виходу зі складу комітету А. Петрушевича у 1865 р. його поповнив Омелян Огоновський, з 1869 р. “Литературный сборникъ” видавав комітет у складі А. Яновського, К. Меруновича, О. Лепкого, Б. Дідичького і Г. Крижановського.

⁵⁷ На засіданні виділу “Галицько-руської матиці” 18(30) грудня 1868 р. обговорювали можливість видання інших книжок окрім “Сборника”. Це питання вирішили позитивно, однак цікавий і показовий сам факт подібної дискусії у товаристві, яке мало займатися поширенням просвіти серед народу (Там само. – Оп. 2, спр. 7, арк. 20).

⁵⁸ Там само. – Оп. 1, спр. 60, арк. 17–17 зв.

⁵⁹ Із 65 жертводавців 39 були делегатами деканатів Львівської архієпархії, які зібралися у Львові на збори вдовичо-сиротинського фонду архієпархії (Там само. – Арк. 18–18а). Очевидно, на цих зборах хтось із членів консисторії закликав делегатів зробити пожертвування.

вісім меценатів пожертвували разом 200 рн.⁶⁰ Цікаво, що з 24 осіб, які передали 5 рн. і більше, 16 ($\frac{2}{3}$) належали до духовного стану.

Папір і друк 1000 примірників “Читанки” в друкарні Ставропігійського Інституту коштували 775 рн. (на 30 травня 1868 р. заплатили 300 рн.), коректорів (Онуфрію Лепкому) заплатили 50 рн., палітурникові (Михайлу Спожарському) – 34 рн. 50 кр.⁶¹ Отже, всього наклад “Читанки” О. Торонського коштував 859 рн. 50 кр. Її вирішили продавати по 1 рн. 30 кр., а отримані кошти, як було попередньо домовлено, використати на видання наступних підручників⁶². Ці гроші мали й надалі складати окремий фонд, не зливаючись з іншими активами “Матиці”. Однак згаданий проект реалізувати не вдалося: Крайова шкільна рада не допустила “Читанку” до гімназій⁶³, розпродати наклад не вдалося, а фонд для видання підручників перестав існувати.

У 1869–1870 рр. “Галицько-руська матиця” видала, окрім “Літературного збірника”, кілька невеликих книжок для масового читача. Подібна практика, до речі, триватиме й далі, в першій половині 70-х років XIX ст. Серед згаданих видань відзначимо “Вѣсти про землю и дѣи Русинѣвъ” Дениса з Покуття (Василя Ільницького). Цей історико-красознавчий нарис у двох частинах автор підготував тоді, коли “Матиця” активно намагалася організувати публікацію популярної історії Русі (фактично Галицької Русі). На необхідності такого видання учасники загальних зборів товариства наголошували ще в середині XIX ст., повернулися до цього питання і в середині 1860-х рр.

Мовно-історична секція загальних зборів “Галицько-руської матиці” 9(21) липня 1864 р. ухвалила рішення про потребу популярної історії Русі і доручила виділу товариства обрати відповідальних за організацію цієї роботи⁶⁴. Виділ доручив зайнятися програмою майбутнього видання А. Петрушевичу, І. Шараневичу та М. Малиновському⁶⁵.

На загальних зборах 6(18) липня 1865 р. відбулося обговорення запропонованої Ісидором Шараневичем програми. Вирішили зупинитися таки на огляді історії Галицької Русі (Григорій Гинилевич, наприклад, пропонував всю Малу Русь), а для авторів “премію якъ найскорше розписати”⁶⁶. Пізніше з’явилося оголошення про конкурс на популярну історію Галицької Русі. До 31 березня 1867 р. всі бажаючі могли, не оголошуючи свого імені, надсилати рукописи на адресу виділу “Галицько-руської матиці”. Автор твору, який виділ “Матиці” визнає найкращим і опублікує, отримає першу премію – 300 рн. і 100 примірників видання; друга премія складатиме 150 рн.⁶⁷

⁶⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 60, арк. 18-18а.

⁶¹ Там само. – Арк. 19–20.

⁶² 30 примірників мали роздати безкоштовно, а 970 продати. Відмінувавши 25 % рабату для продавців, чистий прибуток за умови реалізації всього накладу мав скласти 159 рн. Це мав бути гонорар для автора, але О. Торонський погодився віддати його “Матиці” якщо отримає від органів влади винагороду не менше 200 рн. (Там само. – Арк. 17а).

⁶³ Там само. – Оп. 2, спр. 7, арк. 21 (протокол засідання виділу “Галицько-руської матиці” 25 лютого (9 березня) 1869 р.).

⁶⁴ Отчеты общества литературного... – С. LXXI–LXXII. На видання “Історії Русі” К. Рачинський раніше пожертвував 100 рн. Історик І. Шараневич зауважив, що написати добрий популярний історичний огляд дуже важко, бо немає відповідних монографій і запропонував наявні кошти використати на премії для авторів монографій.

⁶⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 2, спр. 7, арк. 4.

⁶⁶ Там само. – Арк. 12–14 зв.

⁶⁷ Росписаніе конкурса на популярную Историю Галицкой Руси // Науковий Збірник... – 1865. Вып. I–IV. – С. 307. “Галицько-руська матиця” мала б дофінансувати премії зі своїх коштів, якби не вистачило грошей меценатів.

До закінчення терміну конкурсу на адресу виділу товариства надійшов лише один рукопис. Після тривалого рецензування (рецензентами були К. Мерунович, І. Ільницький і М. Малиновський) виділ “Галицько-руської матиці” 18 (30) грудня 1868 р. вирішив не присуджувати премію автору і продовжити конкурс до 1 січня 1870 р.⁶⁸ На засіданні виділу 21 червня (3 липня) 1869 р. І. Шараневич рекомендував до друку згаданий твір В. Ільницького, зазначаючи, що автор повністю передає його у власність “Матиці”. Після тривалої дискусії ухвалили “Вѣсти про землю и дѣи Рѣ-синѡвъ” друкувати (рукопис ще мав переглянути О. Лепкий)⁶⁹. В. Ільницькому пізніше заплатили 10 рн. винагороди⁷⁰ і видали 100 примірників його твору⁷¹; задекларовані премії залишилися не присудженими.

Питання про грошову винагороду авторам опублікованих “Матицею” творів стало незабаром після заснування самого товариства. Однак тоді “Галицько-руська матиця” не мала на це достатньої кількості коштів і гонорари, за окремими винятками (Ю. Шашкевич за “Читанку” покійного чоловіка, Л. Трещаківському), не виплачувала. У 1865 р., аби заохотити потенційних авторів писати і надсилати “Матиці” для публікації популярні твори “по розличнымъ предметамъ реальнымъ”, для них встановили винагороду: 10 рн. за друкований аркуш⁷².

Завдяки добровільним жертвам гроші у товариства для гонорарів авторам з’явилися 1867 р.⁷³, однак далі розмов на засіданні виділу справа не пішла. Знову повернулися до цієї теми, коли обговорювали перспективи планованого “Литературного збірника”. Голова “Галицько-руської матиці” Амвросій Яновський на засіданні виділу 25 лютого (9 березня) 1869 р. запропонував виділити редакційному комітету на премії авторам 200 рн. Зрештою, вирішили спочатку вивчити стан каси товариства, а потім визначити суму грошей на гонорари⁷⁴.

У 1869–1870 рр. авторські гонорари виділ “Матиці” заплатив лише один раз на загальну суму 121 рн.⁷⁵ З одного боку, керівники товариства постійно побоювалися перевитрат коштів і могли погодитися лише на виплати “безъ нарушенія капитала”, з іншого – дуже мало було авторів, які за гонорар були готові запропонувати якісну продукцію. Наприклад, секретар “Матиці” О. Лепкий на загальних зборах 27 серпня (8 вересня) 1870 р. скаржився спочатку, що досі ніхто не запропонував популярного твору для селян на господарську тематику⁷⁶, а потім, під час обговорення проблем, пов’язаних із виданням “Литературного збірника”, констатував: “Для сочинителей

⁶⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 2, спр. 7, арк. 20 зв. Один із рецензентів, о. І. Ільницький, ще раніше зробив висновок, що подана “Історія” не може бути друкована “ибо не опирается на жерелахъ и въ гдєкотрыхъ мѣстцахъ сопротивляется науцѣ кат. церкви” (Там само. – Арк. 19 зв.).

⁶⁹ Там само. – Арк. 21 зв. Очевидно, І. Шараневич наперед пообіцяв В. Ільницькому, що його твір надрукують, і тому гаряче відстоював свою пропозицію під час обговорення.

⁷⁰ Там само. – Арк. 22.

⁷¹ Там само. – Арк. 23 зв.

⁷² Отчеты засѣданій литературного общества... – С. 298.

⁷³ ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 2, спр. 7, арк. 18 зв. Напередодні до “Матиці” надійшли дари від Адольфа Добрянського – 430 рн. і Дениса Сінкевича – 140 рн.

⁷⁴ Там само. – Арк. 21.

⁷⁵ Виділ на засіданні 5 (17) грудня 1869 р. вирішив заплатити І. Шараневичу 55 рн., О. Лепкому 16 рн., В. Ільницькому 10 рн. і окремо Г. Крижановському за “Житіє св. о. Николая” 20 рн. та О. Лепкому за “Житіє св. Георгія” 20 рн. (Там само. – Арк. 22).

⁷⁶ Отчетъ засѣданія общаго собранія... – С. 122. Як зазначено вище, ще 1865 р. авторам таких творів вирішили сплачувати гонорар.

визначено давати премії, – но и за гроши не многи хотять писати”⁷⁷. Загалом гонорари “Галицько-руської матиці” були невеликими і не могли помітно вплинути на продуктивність праці її потенційних авторів*. Щоправда, тут слід зробити важливе уточнення: як уже зазначалося вище, автори видань “Матиці” часом отримували певну кількість примірників, які могли роздарувати або продати.

27 серпня (8 вересня) 1870 р. відбулися загальні збори “Галицько-руської матиці”. Наступні вдалося організувати лише 1887 р., тому збори 1870 р. можна розглядати як підсумок роботи товариства протягом перших двох десятиліть його існування. На відміну від попередніх, вони тривали лише день, не було засідань окремих секцій, а учасники намагалися не заглиблюватися у питання, які безпосередньо не стосувалися “Матиці”. Загалом, ці збори лише підтвердили, що товариство не має плану розвитку і фактично перебуває у стані застою⁷⁸.

Основним завданням “Галицько-руської матиці” і надалі залишалося видання “Літературного збірника”. О. Лепкий на загальних зборах не приховував наявних проблем: мало передплатників і дописувачів, зміна програми видання не дала йому популярності, редакційний комітет мусить публікувати всі більш-менш придатні до друку статті і все одно запізнюється з випуском “Збірника”⁷⁹. Разом з тим він пропонував продовжити видання, але вже не кварталними випусками, а одним томом раз на рік⁸⁰. О. Лепкий радив видавати “літературну часопись для пом’яшанія въ ней важнѣйшихъ статей нашихъ ученыхъ, а такожъ, чтобы показати свѣту, особенно же другимъ славянскимъ народамъ, що и у насъ издаются поважнѣйшія сочиненія”⁸¹. Як бачимо, виділ “Матиці” визнавав, що “Збірник” – це радше місце публікації і, відповідно, презентації назовні інтелектуальних здобутків нечисленної групи галицьких українських вчених та літераторів, ніж засіб активного впливу на світогляд співвітчизників**.

⁷⁷ Отчетъ засѣданія общаго собранія... – С. 125.

* Питання авторських гонорарів в галицькій українській видавничій галузі того часу вимагає окремого ґрунтовного дослідження. Зауважимо лише, що гонорари “Матиці” й не могли бути великими, адже, підкреслимо, серед співвітчизників практично не було людей, готових за належну оплату фахово написати, наприклад, науково-популярну працю на замовлення товариства. Писали переважно аматори, які й не претендували на винагороду, а звернутися до іноземців або хоча б організувати переклад з інших мов необхідної літератури виділ “Матиці” не планував.

⁷⁸ Приблизно у той самий час Мелітон Бучинський як сторонній спостерігач різко зауважив: “Матиця” (и мабуть її фонди) тільки на папері; de facto нема ні її ні жадного діланя” (Переписка Михайла Драгоманова з Мелітоном Бучинським 1871–1877. Зладив М. Павлик / Збірник Фільольогічної секції Наукового товариства імені Шевченка, т. XIII. – У Львові, 1910. – С. 36 (лист М. Бучинського до М. Драгоманова, Станіслав, 10 вересня 1871 р.)).

⁷⁹ Отчетъ засѣданія общаго собранія... – С. 125.

⁸⁰ Там само. – С. 124.

⁸¹ Там само.

** Іншими словами, “Галицько-руська матиця” змушена була визнати, що їй не вдалося створити періодичне універсальне науково-популярне видання, за допомогою якого передовсім галицькі українці могли б краще пізнати свою історію, літературу, культуру, ознайомитись із досягненнями інших народів. Таке видання разом із серіями популярніших книжок і брошур для народу мало б певним чином підняти освітній рівень читачів, сприяти їх національно-культурному освідомленню. Фактично “Збірник” виходив для низки слов’янських товариств та кількох десятків більше допитливих галицьких українців. Наукова складова цього видання не могла зацікавити багатьох читачів, а белетристика чи популяризація результатів наукових досліджень, як правило, були невисокого рівня. До того ж консервативна галицька українська громада 60–70-х років XIX ст. не була готова належно сприйняти та оцінити таке видання, а “Матиця” виявилася неготовою його належно рекламувати й активно розповсюджувати.

Така інформація секретаря виділу товариства викликала жаль і занепокоєння у деяких членів “Матиці”. Іван Гушалеви́ч навіть сказав, що “выдѣль Матицы спить” (хоча сам брав участь у його засіданнях) і радив створити філії товариства у провінції, а редакційному комітетові працювати активніше і ретельніше⁸². О. Лепкий у відповідь пояснив, що комітет робив, що міг, однак зібрати необхідну кількість матеріалів до друку було дуже складно через низьку активність авторів⁸³. Врешті-решт, вирішили продовжувати видавати “Литературный сборник” раз на рік, фінансуючи його з відсотків із капіталу “Матиці”⁸⁴.

Наступним було питання інших, окрім “Сборника”, друків “Галицько-руської матиці”. Наприкінці 1860-х рр. товариство видало кілька книжок, однак, як виявилось, навіть його керівництво добре не розуміло, що і як видавати. Ще на засіданні виділу 5 (17) грудня 1869 р. голова “Матиці” А. Яновський задав дивне, на перший погляд, питання: “Чи не порадою бы было выдавати якіи новии книжки и якого содержания?”, на що Й. Кульчицький відповів, що слід “выдавати книжки практичныи для сельского народа въ цѣли поднесенія его быта матеріяльного”⁸⁵. До загальних зборів 1870 р. нічого на господарську тематику видати не вдалося і це питання постало знову. Всі начебто погоджувалися із потребою таких друків, однак не знали, як реалізувати цей проект на практиці: хто, як і про що має писати⁸⁶. “Галицько-руська матиця” так і не змогла налагодити публікацію таких, безумовно, необхідних для народу видань.

Як це було і раніше, на зборах 1870 р. обговорювали мовну проблему. Один із учасників, о. Ігнатій Якимович, навіть наголосив, що “Литературный сборник” не популярний, бо його автори пишуть різними “діалектами” і пропонував обрати для видань “Матиці” один із них – “языкъ истории Шараневича”⁸⁷. Враховуючи складність мовної проблеми для галицьких українців 60-х рр. XIX ст., виділ “Галицько-руської матиці” ще раніше вирішив не встановлювати чітких правил і дозволив авторам використовувати різні варіанти “русского языка”⁸⁸. На зборах 1870 р. знову вирішили “писати, якъ наилучше узнается. Свобода передъ всѣмъ...”⁸⁹ і проігнорували пропозицію І. Якимовича. Питання мови видань “Матиці” залишалося невирішеним: автори і далі писали різноманітними варіантами тогочасної літературної мови, використовуючи етимологічний правопис⁹⁰.

⁸² Отчетъ засѣданія общаго собранія... – С. 125.

⁸³ Там само. – С. 125–126.

⁸⁴ Там само – С. 127. Перед ухваленням цього рішення В. Площанський зауважив: “Польскіи того рода часописи имѣють тоже мало абонентовъ, а однако выходятъ”.

⁸⁵ ЦДДА України у Львові, ф. 148, оп. 2, спр. 7, арк. 22.

⁸⁶ Цей же Й. Кульчицький безпорадно питає: “Якимъ способомъ выкладати сельскому народу тое? на какой степени образования стоить нашъ народъ? Мы жіючі въ мѣстѣ, мало его знаемъ...” (Отчетъ засѣданія общаго собранія... – С. 128).

⁸⁷ Там само. – С. 126.

⁸⁸ О. Лепкий на загальних зборах 27 серпня (8 вересня) 1870 р. зазначив: “Знаючи, що якъ каждый жіющій языкъ, такъ и нашъ русскій неустанно образуется и развивается и ще для того ніякъ не можна ему нынѣ поставити неизмѣнныхъ правилъ, управляющій Выдѣль не ухвалилъ ничего – ни що до языка, ни що до правописи. Въ своихъ изданіяхъ Матица, избѣгая крайностей, старалася ити за поступомъ и увзглядяла результаты науки и изслѣдованій” (Там само. – С. 122).

⁸⁹ Там само. – С. 127.

⁹⁰ Як зауважив І. Якимович, “языкъ въ Сборнику розличный, разъ великорусскій, другіи пишуть низшимъ слогомъ” (Там само. – С. 126). Однак, на нашу думку, все ж не використання “вищого” і “нижчого” “слов” було причиною малої популярності “Сборника”. Він для більшості потенційних читачів був нецікавий своїм змістом, а “Матиця”, підкреслимо, не змогла змінити такий стан справ. Невпорядкованість

Один з учасників загальних зборів 1870 р. запропонував не друкувати більше молитвословів. У відповідь Й. Кульчицький та О. Лепкий повідомили, що саме за рахунок прибутку з молитвословів (а також житій святих) “Матиця” може фінансувати інші видання. Адже молитвослови гарно видані і водночас недорогі, тому добре продаються; їх і далі слід видавати⁹¹.

Аналіз собівартості та відпускних цін друків “Галицько-руської матиці” в цілому підтверджує цю інформацію. Розглянемо детальніше видатки на видавничу діяльність (див. табл. 3), вартість матичних видань та цінову політику товариства (див. табл. 4). Передовсім слід зауважити, що інформація про видавничі витрати “Матиці” за різні роки у ф. 148 ЦДІА України у Львові є неоднорідною. Наприклад, встановити собівартість видань 1850-х рр. відносно легко, натомість щодо наступного десятиліття є багато білих плям: відомі лише вартість набору і друку, а ціну паперу та палітурних робіт дуже часто знайти не вдавалося.

Видатки на видавничу діяльність “Галицько-руської матиці” були найвищими у 1848–1851 рр., коли товариство розпочинало працювати і створювало запас літератури на продаж на наступні роки, та у 1863–1864 рр., коли видавалися значні суми на друк серії гімназійних підручників з науки релігії. В інші роки “Матиця” не витратила на цю справу більше 1000 рн. (окрім 1868 р., коли фінансувала видання 5000 примірників “Молитвослова”). Були й періоди низької активності – 1853–1854, 1857–1859, 1865–1867 рр.

Виявляється, що видатки на виготовлення літератури дуже часто були не на першому місці у витратній частині кошторису “Галицько-руської матиці”. Так, протягом досліджуваного періоду (відповідна інформація є щодо 21 року) згадані видатки перевищували 75 % всіх витрат товариства лише 9 років, натомість були нижчі 50 % 8 років. “Матиця” видавала більше 75 % своїх прибутків за певний рік 6 років, а менше 50 % – 10 років (чотири роки – навіть менше 20 %). Лише протягом дев’яти років видавничі витрати перевищували половину загальної суми прибутків за відповідний рік та готівки, що лишалася з попередніх років.

Отже, враховуючи те, що “Матиця” не орендувала приміщень, не оплачувала роботу співробітників, не фінансувала певні громадські чи культурні акції тощо, вважаємо, що видатки на видавничу діяльність були низькими. Товариство, яке декларувало своїм основним завданням просвіту співвітчизників, мусило більше видавати відповідної літератури і мало для цього фінансові можливості⁹². Бракувало не так грошей, як якісних матеріалів для друку, і, звичайно, керівництво “Галицько-руської матиці” було надміру обережним. Домінувало бажання зберегти і примножити капітали; саме тому серед видатків найчастіше переважали витрати на позики та купівлю цінних паперів*.

мови її видань була лише наслідком, з одного боку, того, що у Галичині тоді існували різні варіанти розвитку української літературної мови, з другого – невизначеності, нестійкості “Матиці” у ключових питаннях, нерозуміння завдань, відсутності чіткого плану дій товариства. “Галицько-руська матиця” тоді прагнула бути осторонь мовних конфліктів, йти по “середньому” шляху, давати відносну свободу авторам, однак, звичайно, така позиція не могла влаштувати всіх галицьких українців.

⁹¹ Отчетъ засѣданія общаго собранія... – С. 132–133.

⁹² Деякі дослідники пояснювали невелику кількість і скромність оформлення видань “Матиці” бідністю товариства (Пашаєва Н. М., Климкова Л. Н. Галицко-русская Матица во Львове... – С. 66, 68). Звичайно, на тлі, наприклад, чеської матиці “Галицько-руська матиця” справді виглядала бідною, однак коштів на найважливіші видавничі проекти їй цілком вистачало.

* Звичайно, наміри і дії керівництва “Галицько-руської матиці” забезпечити і збільшити активи товариства заслуговують на позитивну оцінку. Однак, і це, на нашу думку, головне, мета цих дій дуже часто не мала

Комерційна, а не громадянсько-просвітницька складова часто переважала і в процесі ухвалення рішень щодо ціни на видання “Матиці”. Теоретично товариство мало би намагатися максимально здешевити собівартість і ціну продажу своїх видань, аби удоступнити їх для якомога більшої кількості читачів, однак насправді такого прагнення не спостерігаємо. Керівництво “Галицько-руської матиці”, очевидно, загалом не особливо цікавилася технологічними питаннями у видавничій справі, вартістю відповідних матеріалів чи послуг. Принаймні у збережених протоколах засідань виділу товариства нема інформації про те, що обговорювалися питання закупівлі паперу, стосунків із друкарнею чи палітурниками. Очевидно, ці справи полагоджували окремі члени виділу самостійно, хоча, мабуть, після усних консультацій з головою та касиром “Матиці”.

Як зазначено вище, всі видання “Галицько-руської матиці” друкувалися у друкарні Ставропігійського Інституту. Можливість співпраці з іншою друкарнею (скажімо, аби зменшити витрати на набір та друк) ніколи навіть не обговорювалася на засіданнях виділу товариства. Загалом “Матицю” влаштовували терміни виконання та якість роботи друкарні Ставропігійського Інституту⁹³. Необхідний для видань папір “Галицько-руська матиця” часто купувала сама і передавала до друкарні, в інших випадках – використовували папір Ставропігійського Інституту. Оправу книжок товариство замовляло різним львівським палітурникам. У 1850-х рр. замовлення “Матиці” виконували Сенковський (найчастіше), Рожнятович, Мунд, Горнісевич, Яшкевич⁹⁴; стосовно 1860-х рр. інформації дуже мало – згадується лише Антон Сенковський (1866 р.)⁹⁵. Оцінки роботи палітурників у паперах “Матиці” відсутні; очевидно, виділ товариства, замовляючи брошурування та оправу книжок одним і тим же майстрам, був задоволений їх роботою⁹⁶.

Протягом перших років діяльності найкоштовнішими для “Галицько-руської матиці” були книжки для масового читача: “Букварі” Антонія Добрянського та І. Гуркевича, “Читанка” М. Шашкевича, “Грамматика” Я. Головацького, “Молитвослов” (1850). Вартість цих видань перевищувала 500 рн., а вартість “Букваря” І. Гуркевича (найкоштовніший проект “Матиці” за досліджуваний період) – навіть 2000 рн. У середині та другій половині 50-х років XIX ст. товариство друкувало менше; дорогих видань, за винятком “Молитвослова” 1855 р., не було. Слід зауважити, що молитвослови завжди

нічого спільного зі завданнями товариства. Тобто акції купували лише тому, що вони дають певний прибуток взагалі, а не для збору коштів на відповідний проект. Протягом багатьох років недофінансовували видавничу діяльність, аби акумулювати капітал, а коли відсотки від нього почали займати більш-менш помітне місце у бюджеті товариства, то на ці гроші часто знову ж таки купували акції і т. д. Та й придбати акції чи позичити під відсотки гроші було легше, ніж видавати, а потім ще й успішно розповсюджувати відповідну літературу. Така комерційна діяльність “Галицько-руської матиці” і сама була не надто успішною (акції часто не приносили сподіваних доходів), і гальмувала видавничо-просвітницьку роботу.

⁹³ Єдине зафіксоване у збережених документах “Матиці” непорозуміння між цими інституціями протягом досліджуваного періоду трапилося у 1862 р., коли “Галицько-руська матиця” відмовилася оплачувати друк і приймати деякі книжки, нібито нею замовлені. Після цього інциденту сторони вирішили вести справи виключно у письмовій формі (ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 55, арк. 9–10 зв.).

⁹⁴ Там само. – Спр. 107, арк. 16 зв. – 19; спр. 108, арк. 23 зв. – 24; спр. 109, арк. 30 зв. – 31; спр. 109а, арк. 33 зв., 41; спр. 110, арк. 36 зв. – 37; спр. 111, арк. 13 зв. – 14; спр. 113, арк. 11 зв. – 12; спр. 115, арк. 12 зв. – 13; спр. 116, арк. 15 зв. – 16.

⁹⁵ Там само. – Спр. 119, арк. 17, 28, 31.

⁹⁶ Єдине нарікання на роботу палітурника зустрічаємо в листі книгарів братів Єленів з Перемишля від 12 серпня 1866 р. Вони скаржилися, що у переданих для продажу примірниках “Молитвослова” видання 1864 р. сторінки не прошиті, а вклясні, і тому часто випадають (Там само. – Арк. 29).

коштували “Матиці” досить дорого, бо видавалися значним накладом і, головне, мали відносно дорогу оправу*.

У першій половині 60-х років XIX ст. товариство видало низку підручників, які коштували чимало: як правило, від 450 до 700 рн. весь наклад без оправы. Пізніше, коли “Матиця” мало що видавала, окрім “Сборника”, витрати зменшилися. Хоча деякі учасники загальних зборів товариства 1870 р. могли вважати видання “Літературного сборника” певною загрозою фінансам “Галицько-руської матиці”, насправді цей проект ніколи, окрім 1865 р., дорогим не був: 350–400 рн., які видавала “Матиця” на “Сборникъ” наприкінці 1860-х рр., не могли порушити її фінансовий баланс, а згадані вище нарікання членів виділу були викликані швидше низькою популярністю “Сборника” серед галицьких українців.

Порівняння собівартості видань “Матиці” і їх ціни показує, що товариство передовсім намагалося уникнути фінансових втрат. Ціна деяких книжок, які, як очікувалося, не будуть мати підвищеного попиту, могла більш ніж вдвічі перевищувати собівартість (“Историческій очеркъ основанія Галицко-русской Матиці”). Загалом різниця між собівартістю і ціною видань, які могли продаватися довго, у 50-х рр. XIX ст. в середньому була 100 %. Подібне співвідношення для “Букварів”, “Читанки”, молитвословів тощо було 50–100%** . Ці книжки, призначені передовсім для учнів початкової школи та селян, продавалися з меншою (хоча все-таки значною) націнкою, але швидше і більшими накладками, а тому приносили “Матиці” досить значні прибутки. Винятковим є приклад “Галицького исторического сборника”. Товариство фактично визнало цей проект збитковим і прагнуло просто розповсюдити своє видання за мінімально можливою ціною.

Дещо іншою ситуація була в 60-х роках XIX ст. Ціна підручників для гімназії приблизно на 30–60 % перевищувала їх собівартість – для “Матиці” тут найважливішим було повернути кошти накладу. Натомість ціна “Молитвослова” 1868 р. на 70 % перевищувала його собівартість – це було “комерційне” видання*** . “Науковий”, пізніше “Літературний сборникъ” теж розглядалися як такі, що завдадуть “Галицько-руській матиці” лише збитків, однак їх відпускна ціна перевищувала собівартість аж на 70–90 %. Це свідчить, що з часом прагнення максимально уникнути фінансових ризиків, навіть на шкоду більшому розповсюдженню (а отже, і впливу) видання, у керівництва “Матиці” лише посилювалося.

Отже, видавничу діяльність “Галицько-руської матиці” протягом досліджуваного періоду можна умовно поділити на чотири етапи. Перший тривав кілька років після заснування товариства (до 1852 р.). Тоді “Матиця” спромоглася видати низку книжок, переважно підручників і посібників, призначених для широкого кола читачів. Товариство отримало моральну та фінансову (у вигляді членських внесків) підтримку найактивнішої частини галицької української інтелігенції, виділ вкладав у видання значні кошти і, здавалося, незабаром зміг би помітно вплинути на стан народної просвіти. Однак протягом більшої частини 50-х років XIX ст. “Галицько-руська матиця” видавала набагато менше літератури, ніж було необхідно. Це було викликане передовсім застоєм у національно-культурному житті галицьких українців.

* Подібні видання мусили мати належний вигляд аби добре продаватися. Не лише “Галицько-руська матиця” видавала молитвослови, а тому конкуренція була серйозною.

** Тут обов’язково слід врахувати те, що у ціну книги включалися витрати на винагороду (рабат) продавцю – в середньому 12–20 % від ціни продажу. Щоправда, “Галицько-руська матиця” платила рабат книгарням, а не окремим розповсюдjuвачам (як правило, священикам).

*** Подібними виданнями були й “Житія” св. Миколи та Георгія.

На початку 60-х рр. XIX ст. стан справ у Галичині в цілому, та в українському національному русі зокрема, для “Галицько-руської матиці” покращився. Пожвавлення громадського та культурного життя сприяло підвищенню уваги українців до книжки рідною мовою. На жаль, “Матиця” не використала цей шанс. Протягом третього етапу (1861–1864 рр.) видавнича діяльність товариства звелася до низки гімназійних підручників і “Молитвослова”. Загальні збори 1864 та 1865 рр. не змогли надати “Матиці” необхідного імпульсу, і видавнича робота залишилася недостатньо активною та, зважаючи на завдання товариства, малоефективною. На умовному четвертому етапі “Галицько-руська матиця” зосередилася на публікації “Наукового / Літературного збірника” – видання передовсім для інтелігенції (точніше, найосвіченішої та найдопитливішої її частини), натомість для масового читача надрукували всього кілька книжок.

В цілому можемо констатувати, що видавнича діяльність “Матиці” достатньо відповідала завданням товариства лише протягом перших років його існування⁹⁷. Криза 1850-х рр. серйозно загальмувала розвиток “Галицько-руської матиці”. Незважаючи на певні зусилля її виділу пожвавити діяльність (і видавничу зокрема) в середині 1860-х рр., товариство все більше і більше не встигало за суспільними потребами і поступово відходило на задній план у громадському житті. Якщо ще учасники загальних зборів 1864 р. могли вважати себе репрезентантами всієї галицької української інтелігенції і обговорювати відповідні національно-культурні проблеми, то вже учасники зборів 1870 р. зосередилися лише на локальних проблемах “Матиці”.

Найголовнішими причинами невисокої видавничої активності “Галицько-руської матиці” протягом більшої частини досліджуваного періоду були: архаїчність світогляду та інертність її керівництва, а також слабка підтримка товариства з боку авторів. Виділ “Матиці” не зміг організувати регулярне надходження рукописів і часто скаржився на брак творів, які надавалися би до друку. Якщо в 50-х роках XIX ст. до “Матиці” надсилали переважно рукописи підручників, словників та повчально-агіографічних нарисів, то в наступному десятилітті зменшилася кількість праць на релігійну тематику і збільшилося число художніх творів. Привертає увагу схильність “Галицько-руської матиці” до публікації підручників (спочатку для нижчої, потім для середньої школи) і літератури релігійного змісту (молитвослови, життя святих), натомість мало видавалося науково-популярних праць і творів на господарську тематику. Виділ товариства ігнорував художню літературу, хоча наприкінці 60-х років XIX ст. був змушений збільшити кількість художніх творів у “Збірнику”.

Керівництво “Галицько-руської матиці” вважало своїм завданням поширення просвіти серед галицьких українців, але на практиці найчастіше звужувало його до шкільної освіти і морально-релігійного виховання. Звідси впливає формування репертуару видань товариства. “Науковий збірник” мав швидше репрезентувати галицьке українське інтелектуальне середовище назовні, ніж сприяти самоосвіті співвітчизників.

“Матиця”, як правило, публікувала свої видання досить значними, як для галицької української спільноти, накладом. Фінансові ресурси товариства протягом досліджуваного періоду не були великими, однак коштів вистачало, аби мати можливість регулярно оприлюднювати творчі здобутки місцевих авторів у відповідній сфері і

⁹⁷ Ф. Стеблій та М. Криль вважають, що видавнича діяльність “Галицько-руської матиці” “мала невеликий загальнокультурний і суспільний ефект”; товариство не виправдало сподівань, не стало активним осередком культурно-просвітницького та літературного життя в Галичині (Стеблій Ф. И., Криль М. М. Галицькая матица во Львове... – С. 217).

навіть періодично знайомити читачів з досягненнями інших (сусідніх) народів. Вважаємо, що “Галицько-руська матиця” могла і мусила витратити більше грошей на видавничу діяльність, звичайно, одночасно покращивши і посиливши пошук необхідних матеріалів до друку. Взагалі, пріоритетні напрямки і видавничої роботи, і використання коштів у цілому добре характеризують світогляд керівництва товариства, яке дуже повільно оновлювалось протягом 50–60-х років XIX ст.

Загалом “Галицько-руська матиця” від 1848 р. до кінця 60-х років XIX ст. була єдиною галицькою українською культурно-просвітницькою громадською організацією, що мала поширювати нові знання за допомогою власних видань. Вона мала хорошу можливість вплинути на розвиток українського суспільного та культурного життя. Спочатку товариство виправдовувало сподівання співвітчизників, однак згодом знизило активність. “Матиця” так і не змогла стати справді популярною громадською організацією, кількість її членів обмежувалася кількома сотнями (з них активних – що писали, розповсюджували видання, брали участь у загальних зборах – ніколи не було більше кількох десятків), а її публікації займають скромне місце навіть у загалом невеликому переліку галицьких українських видань 1848–1870 рр. Фактично лише “Науковий / Литературний збірник” можна віднести до оригінальних і помітних у суспільно-культурному житті видань, хоча і його вплив виявився меншим від очікуваного.

Таблиця 1.

Видання “Галицько-руської матиці” (1848–1870)⁹⁸

Автор	Назва видання	Рік видання	Формат	Кількість сторінок	Наклад
	Оуставы соединенія къ размноженію письмъ рѣскихъ, завазанного въ головномъ градѣ Львовѣ дна 1. Червца 1848.	[1848]	аркуш	3 непаг.	480
Головацький Яковъ	Граматыка рѣского ѳзыка. Ч. I.	1849	8°	56	10000
Головацький Яковъ	Граматыка рѣского ѳзыка. Ч. II.	1849	8°	163+5	10000
Головацький Яковъ	Граматыка рѣского ѳзыка, составлена Яковомъ Головацкимъ, ц. к. професоромъ рѣского ѳзыка и словесности рѣской при всеѳчилищи львовскѣмъ. Галицко-рѣска Матица. Ч. 6.	1849	8°	219+5	8400
Головацький Яковъ	Росправа о ѳзыцѣ южнорускѣмъ и его нарѣчїяхъ. Сочинена Яковомъ Головацкимъ, читана въ общемъ засѣданію на сѣздѣ ученыхъ рускихъ 23. Жовтня 1848 г. н. ч. у Львовѣ. Галицко руска Матица.	1849	8°	56	500

⁹⁸ Підготовано за: Галицко-русская библиографія XIX-го столѣтія съ увзглядненіемъ рускихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801–1886). Составиль Иванъ Ем. Левицкій. – Львовъ, 1888. – Т. I. Хронологическій списокъ публикацій (1801–1860); Галицко-русская библиографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданіями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801–1886). Составиль Иванъ Ем. Левицкій. – Львовъ, 1895. – Т. II. Хронологическій списокъ публикаціямъ (1861–1886). До списку не включено щорічні звіти “Галицько-руської матиці”, відозви, оголошення та інші дрібні друки.

Автор	Назва видання	Рік видання	Формат	Кількість сторінок	Наклад
Головацький Яковъ	Три вступительні преподаванія о русской словесности, сочиненіе Якова Головацкаго, публ. Профессора Руского языка и Словесности Руской при ц. к. Львѣвскѣмъ Университетѣ. Накладомъ Галицко-русской Матицѣ.	1849	8°	28	1000
Добрянскій Антоній	Бѣкваръ рѣскаій для школъ въ Галиціи, оуложеный сваш. ... титул. совѣт. консист., перемыскимъ деканомъ надзирателемъ школъ народныхъ, парохомъ въ Валавѣ. Накладомъ Галицко-русской Матицѣ.	1849	8°	86	10000
[упорядник Михайло Малиновскій]	Молитвословець малый для дѣтей.	1849	32°	27	2000
Гуркевичъ Іоаннь	Руско-нѣмецкіи разговоры и упражненія въ языкѣ. Ruthenisch-deutsche Gesprächübungen, изданыи Іоанномъ Гуркевичомъ. Галицко-руска Матица. Число 11.	1850	8°	126	1000
Гушалевиць Іоаннь	Слово о полку Игоря Святославича, пѣснотворъ старорѣскаій изъ XII. столѣтіа, издана Іоанномъ Гушалевицьомъ. Галицко-рѣска Матица. Число 9.	1850	8°	43	1000
	Историческій очеркъ основанія Галицко-русской Матицѣ и справозданье первого собору ученыхъ русскихъ и любителей народного просвѣщенія. Составлено Яковомъ Головацкимъ. Галицко-руска Матица ч. 5.	1850	8°	CXX+111+2+XXI	1000
Малиновскій Михайль	Два слова церковныи, сказаны оученикамъ высшой академической львовской гимназіи сваш. М. Малиновскимъ.	1850	8°	27	500
[упорядник Михайло Малиновскій]	Молитвословець для дѣтей.	1850	32°	64	10000
Шашкевиць Маркіянъ	Читанка для малыхъ дѣтей до школьного и домашнаго оупотребленія сочинена... Галицко-рѣска Матица. Ч. 7.	1850	8°	93+3 непаг.	5000
Яновскій Амвросій	Слово на заключительнѣмъ засѣданію рѣскаго общества любителей народного просвѣщенія говорене..., профессоромъ академической высшей гимназіи.	1850	8°	16	500
Гуркевичъ Іоаннь	Рѣскаій бѣкваръ для оучилищъ въ Галиціи, написанный Іоанномъ Гуркевичомъ, ц. к. счетоводчой камеры совѣтникомъ.	1851	8°	96	20000
Малиновскій Михайль	О обрадѣ греческо-словенскомъ каволицескомъ, написалъ Михайль Милиновскій. Галицко-рѣска Матица, число 13.	1851	8°	25	500

Автор	Назва видання	Рік видання	Формат	Кількість сторінок	Наклад
	Оуставы соединенія галицко-руської Матицы и общества просвѣщенія высокимъ ц. к. министерствомъ зъ днемъ 8. Лютого 1851, ч. 723 затверждени. Галицко-руська Матица. Число 14.	1851	8°	8	
Бородайкевичъ Михаиль	Житіє святаго великомученника Євстаѳа, сочиненное Михаиломъ Бородайкевичемъ, оучителемъ школы тривіальна въ селѣ Красномъ, намѣстничества калѣшского. [Изданіе Галицко-руської Матицы, ч. 17].	1852	8°	88	1000
Малиновскій Михаиль	Обозрѣніе исторіи церкви руской, израдиѣ Галицкой, написаль ... Галицко-руська Матица. Ч. 15.	1852	16°	36	500
Малиновскій Михаиль	О великомъ Божѣмъ мірѣ, написаль ... Галицко-руська Матица. Ч. 16.	1852	8°	362+IV	500
	Галицкій историческій сборникъ издаваемый обществомъ Галицко-русской Матицы. Выпускъ I. Галицко-руська Матица. Число 18. [Съ изображеніемъ вида и плана Богородичной церкви въ Галичѣ].	1853	8°	VI+150+план	500
Шашкевичъ Маркіянъ	Читанка для малыхъ дѣтей до школьного и домашнаго оупотребленія, сочинена М Шашкевичемъ. Галицко-руська Матица. Ч. 18. Второе исправное изданіе.	1853	8°	93+3	1000
	Галицкій историческій сборникъ издаваемый обществомъ Галицко-русской Матицы. Выпускъ II. Галицко-руська Матица. Число 19.	1854 (на обкл. – 1856)	8°	192+3	500
[упорядник Михайло Малиновскій]	Мірскій молитвословъ.	1855	16°	384	5500
Трещакоскій Левъ	Наѣка о пчеловодствѣ, изложена по мееодѣ Дѣржона, Янши и иныхъ славнѣйшихъ пасѣчниковъ съ особеннымъ оуваженіемъ на галицко-руское господарство и собственными замѣчаніями изъясненна Львомъ Трещакоскимъ, парохомъ гр. каѳ. изъ Рѣдна, членомъ дѣйствит. ц. к. Галичского агрономичнаго Общества въ Львовѣ. Галицко-руська Матица. Число 20.	1855	8°	78+IV	2500
	Повѣсти библейныи старого завѣта. Галицко-руська Матица. Ч. 21.	1857	8°	8	
[упорядник Йосиф Кульчицкий]	Молитвословъ мірскій. Галицко-руська Матица. Ч. 23.	1859	32°	341	3000
	Галицкій историческій сборникъ, издавасмый обществомъ Галицко-русской Матицы. Выпускъ III. Галицко-руська Матица. Число 22.	1860	8°	59+ CLXXXIX+ 2	500

Автор	Назва видання	Рік видання	Формат	Кількість сторінок	Наклад
	Оуставы галицко-руського літературного общества під названіємъ "Галицко-русскаа Матица".	[1861]	4°	8	
	Die ruthenische Sprach- und Schriftfrage in Galizien.	1861	8°	2+LXV+362	1000
Цыбыкъ Лука	Оучебнаа книга каоолического вѣроученія въ пользѣ оучениковъ высшой гимназіи въ цѣс. кор. Австрійской державѣ. Послѣ д-ра Конрада Мартина, епископа Падерборнского составилъ Лѣка М. Цыбыкъ, священникъ гр. каѳ. Архієпархіи Львовской и пров. катихитъ гимназіи академической во Львовѣ. Часть II. Частное каоолическое вѣроученіе.	1861	8°	XIII+324	1000
Цыбыкъ Лука	Оучебнаа книга каоолического нравоученія въ пользѣ оучениковъ высшой гимназіи въ цѣс. кор. Австрійской державѣ. По д-ру Конрадѣ Мартинѣ, епископѣ Падерборнскомѣ составилъ Лѣка М. Цыбыкъ, священникъ гр. каѳ. Архієпархіи Львовской и пров. катихитъ гимназіи академической во Львовѣ.	1861	8°	XIII+281	1000
Попель Маркилій	Литѣргика церкви греческо-каоолической. Оучебнаа книга для школъ середнихъ въ державѣ Австрійской, составлена М. О. Попелемъ, законоучителемъ при ц. к. второй Львовской гимназіи.	1862	8°	XI+286	1000
Цыбыкъ Лука	Исторія церкви Христовои. Законо-ѣчебнаа книга въ пользѣ оучениковъ высшой гимназіи въ цѣс. кор. Австрійской державѣ. По Дрѣ Іос. Феслерѣ составилъ Лѣка М. Цыбыкъ, священникъ гр. каѳ. Архієпархіи Львовской и пров. катихитъ гимназіи академической во Львовѣ. Часть перваа. Галицко-русска Матица.	1862	8°	IV+1–241	1000
Цыбыкъ Лука	Исторія церкви Христовои. Законо-ѣчебнаа книга въ пользѣ оучениковъ высшой гимназіи въ цѣс. кор. Австрійской державѣ. По Дрѣ Іос. Феслерѣ составилъ Лѣка М. Цыбыкъ, священникъ гр. каѳ. Архієпархіи Львовской и пров. катихитъ гимназіи академической во Львовѣ. Часть втораа. Галицко-русска Матица.	1862	8°	VII+242–567	1000
Цыбыкъ Лука	Библейскаа св. исторія ветхого завѣта. Оучебнаа книга въ пользѣ оучениковъ низшой гимназіи въ цѣс. кор. Австрійской державѣ. Составиль Л. М. Цыбыкъ, священникъ гр. каѳ. Архієпархіи Львовской и катихитъ гимназіальный. Часть перваа. Галицко-русска Матица.	1863	8°	IX+368	1000

Автор	Назва видання	Рік видання	Формат	Кількість сторінок	Наклад
Цыбыкь Лука	Библейскаа св. исторіа нового завѣта. Оучебнаа книга въ пользѣ оучениковъ низшой гимназіи въ цѣс. кор. Австрійской державѣ. Составиль Лѣка М. Цыбыкь, священникъ гр. каѳ. Архієпархіи Львовской и катихитъ гимназіальный. Часть втораа. Галицко-рѣска Матица.	1863	8°	XI+276	1000
Цыбыкь Лука	Оучебнаа книга каѳолического вѣроученія въ пользѣ оучениковъ высшой гимназіи въ цѣс. кор. Австрійской державѣ. По д-ру Конрадѣ Мартинѣ, епископѣ Падерборнскомѣ, составиль Лѣка М. Цыбыкь, священникъ гр. каѳ. Архієпархіи Львовской и катихитъ гимназіальный. Часть I. Общое каѳолическое вѣроученіе. Галицко-рѣска Матица.	1863	8°	XVI+423	1000
[упорядник Йосиф Кульчицкий]	Молитвословъ мірскій. Галицко-рѣска Матица. Число 30.	1864	32°	383	3000
	Оуставы галицко-рѣского літературного Общества подъ названіемъ “Галицко-рѣскаа Матица”, высокимъ ц. к. министерствомъ съ днемъ 18. Августа затвержденны. Галицко-рѣска Матица. Число 31.	1864	8°	12	
	Науковый сборникъ издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русской Матицы. Годъ изданія первый. 1865. Выпуски I–IV.	1865	8°	2+ LXXXVII+ 1+310+20 +11+1+6	1000 (I вип.) 500 (II– IV вип.)
	Науковый сборникъ издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русской Матицы. Годъ изданія второй. Выпуски I–IV.	1866	8°	2+366+ 8+16+7	300
	Науковый сборникъ издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русской Матицы. Годъ изданія третій. 1867. Выпуски I–IV.	1868	8°	2+378+ 5+3+7	300
[упорядник Йосиф Кульчицкий]	Молитвословъ мірскій. Галицко-рѣска Матица.	1868	32°	320	5000
Торонскій Алексѣй	Руская читанка для высшой гимназіи. Составлена А. Торонскимъ, пересмотрена и исправлена ц. к. комис. для сочиненія русскихъ школьн. книжокъ. Томъ III. Часть первая.*	1868	8°	VII+ 483+1	1000
	Науковый сборникъ издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русской Матицы. Годъ изданія четвертый. 1868. Выпускъ I–IV.	1869	8°	2+386+16	300
[Ільницький Василь]	Вѣсти про землю и дѣи Рѣсинѳъ. Книга перва. Съ мапою малорѣсского народа. Написаль Денись зъ Покѣтъа.	1869	16°	76	500

* Цю книгу “Галицко-русська матица” видала за кошти зі спеціально зібраного фонду.

Автор	Назва видання	Рік видання	Формат	Кількість сторінок	Наклад
Крижановський Гавріиль	Житіє сватителя Христового, отца Николаа, архієпископа Мурь Ликійських чюдотворца, написаль Г. М. К. Съ прибавленієм акаѳиста и пѣсни до св. Николаа.	1869	16°	51	2000
Лепкій Онуфрій	Житіє сватого славного великомѹченника побѣдоносца и чѹдотворца Георгіа, написаль О. Л. Галицка рѹска Матица.	1869	16°	31	2000
	Литературный сборник издаваемый обществом Галицко-русской Матицы. 1869. Выпуск I–IV. Галицка руска Матица.	[1869]	8°	1+270+1	300
[Ільницький Василь]	Вѣсти про землю и дѣи Рѹсинѡвъ. Часть втора. Романовичи. Написаль Денись зъ Покѣтъа. Галицка рѹска Матица.	1870	16°	104	500
Лепкій Онуфрій	Указатель на употребленіе гдекоторыхъ буквѣ въ рускѡй правописи, написаный О. Лепкимъ. Галицка руска Матица.	1870	16°	43+1	1000

Таблиця 2.

Твори, які “Галицько-руська матиця” не прийняла до друку*

Автор	Назва твору	Рецензенти	Коли надіслано (розглянуто виділом)	Коли ухвалено рішення	Примітки
Малицький, вчитель з Угнова	“Грамматика” ⁹⁹	І. Ільницький, Й. Кульчицький, І. Слимаковський	29.09.1848		
о. Йосиф Кобринський	“Сельское хозяйство” ¹⁰⁰	Савчинський (1853), І. Ільницький (1858), І. Гавришкевич (1865)	1848	11(23). 05.1865	З рецензії І. Гавришкевича: “Дѣло не принаровленне до нашихъ обстоятельствъ господарскихъ [...]; есть больше для образованной клясы”.
о. Михайло Петрушевич	“Садовництво или Помольгія книжка приручна для высшихъ училищъ народныхъ” ¹⁰¹		20.02.1849	1850	Причини відмови: брак коштів; те, що в народних школах мало предметів викладається руською мовою, тому такий підручник поки що не потрібний – його навряд чи будуть купувати.

* Список не повний. Зокрема, немає інформації про більшість творів, поданих до “Наукового / Литературного збірника” і відхилених редакційним комітетом.

⁹⁹ ЦДА України у Львові, ф. 148, оп. 2, спр. 2, арк. 3.¹⁰⁰ Там само. – Спр. 7, арк. 6, 9 зв.¹⁰¹ Там само. – Оп. 1, спр. 13, арк. 9–11.

Автор	Назва твору	Рецензенти	Коли надіслано (розглянуто в віділом)	Коли ухвалено рішення	Примітки
	[“книжка лѣкарска”] ¹⁰²		13.06.1849		
Вітвицький	Польсько-руський словник ¹⁰³	Є. Прокопчиць	22.07 (3.08) 1849		
Ганинчак	“Руско-нѣмецка Граматика по правильной бесѣдѣ Церковной” ¹⁰⁴	Я. Геровський	22.07 (3.08) 1849		
Малицький	Методика для вчителів ¹⁰⁵	Юркевич	30.11.1849		
Малицький	Два підручники рахунків ¹⁰⁶	Юркевич	30.11.1849		
о. Іван Шоробура (Гороцький)	Практичний катехизм ¹⁰⁷	Я. Головацький	Січень 1850	6.06. 1850	
Малицький	[“про руський стиль”] ¹⁰⁸		5.02.1850		
о. Михайло Білецький	“Повѣсти благонравні” ¹⁰⁹	І. Ільницький	5.02.1850		Автор опублікував книжку своїм коштом.
о. Михайло Петрушевич	“Списъ русскихъ именъ гденекотрихъ рослинъ” ¹¹⁰		27.02.1850		
о. Рудольф Мох	“Слово” проти п’янства ¹¹¹			1(13).03. 1850	Ухвалено друкувати на загальних зборах 1850 р., але не надруковано.
Леонтович	[про руський правопис] ¹¹²		1(13).03. 1850		

¹⁰² Проглядъ засѣданій Матиць Галицко-Руской ътъ послѣдного съѣзду ученыхъ рускихъ 1848 въ мѣсяци Жовтню ѡтбугтыхъ, ѡтчитаный на Соборѣ ученыхъ Русинѡвъ дня 1/13 Марта с. р. // Зоря Галицка. – 1850. – Ч. 28. – 25 марта (6 цвѣтня). – С. 166.

¹⁰³ ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 13, арк. 7 зв.

¹⁰⁴ Там само. – Арк. 8.

¹⁰⁵ Там само. – Оп. 2, спр. 2, арк. 6.

¹⁰⁶ Там само.

¹⁰⁷ Там само. – Оп. 1, спр. 15, арк. 10–10 зв., 51 зв.

¹⁰⁸ Там само. – Арк. 52 зв. – 53.

¹⁰⁹ Там само. – Арк. 53.

¹¹⁰ Там само. – Спр. 13, арк. 13–14 зв.

¹¹¹ Там само. – Спр. 28, арк. 2; Отчеты общества литературного... – С. XXXII.

¹¹² ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 28, арк. 4; Отчеты общества литературного... – С. XXXIV.

Автор	Назва твору	Рецензенти	Коли надіслано (розглянуто виділом)	Коли ухвалено рішення	Примітки
о. Йосиф Скоморовський	Німецько-руський словник ¹¹³		1(13).03. 1850		Відмовлено друкувати через умови, виставлені автором, і через те, що подано фактично лише матеріал до повнішого словника. У 1864 р. автор передав рукопис “Матиці” для збереження у бібліотеці Народного Дому.
о. Іван Жуковський	“Росправа о буквахъ і, и, ы, ѣ” ¹¹⁴			1(13).03. 1850	Ухвалено друкувати, але лише літографовано
о. Гаврило Паславський	“Близнецы” (трагедія) ¹¹⁵			17(29). 06.1853	Причина відмови: “сочиненія того рода служать бол’ше къ забавѣ читателей, а намъ въ теперѣшнихъ обстоятел’ствахъ нуждни суть сочиненія поучающіи и прислужащіи къ розширенію пользньныхъ вѣдомостей” (лист М. Куземського до Г. Паславського, Львів, 16 (28) липня 1853 р.).
Стефан Семаш	Житіє св. Исидора ¹¹⁶		17(29).06. 1853	13(25). 05. 1855	
Василь Ковальський	“Пьяница” (переклад із сербської) ¹¹⁷			17(29). 06.1853	Виділ “Матиці” вирішив друкувати, однак цього не зробив. Твір надруковано у Перемишлі.
Невідомий	“Изъясненіе, въ якомъ состоянію находится подѣленіе времени природное съ подѣленіемъ штучнымъ” ¹¹⁸		17(29).06. 1853		
Гавришкевич	“О пасхаліи церкви восточной” ¹¹⁹			13(25). 05.1855	
Глібовицький	[про вирахування дня Пасхи] ¹²⁰		13(25).05. 1855		

¹¹³ ЦДДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 28, арк. 4.

¹¹⁴ Отчеты общества литературного... – С. XXXIV.

¹¹⁵ ЦДДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 15, арк. 14–14 зв.; спр. 28, арк. 6 зв.

¹¹⁶ Там само. – Спр. 15, арк. 44 зв.; Отчеты общества литературного... – С. XXXVII.

¹¹⁷ ЦДДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 28, арк. 6 зв.

¹¹⁸ Отчеты общества литературного... – С. XXXVII.

¹¹⁹ ЦДДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 28, арк. 7 зв.

¹²⁰ Там само. – Спр. 15, арк. 44 зв.

Автор	Назва твору	Рецензенти	Коли надіслано (розглянуто виділом)	Коли ухвалено рішення	Примітки
о. Ігнатій Галька	“Історія ветхого и нового Завѣта въ наставленіе для юношества школьного” ¹²¹	М. Малиновський	13(25).05. 1855		
Іван Гуркевич	“Повѣсти” ¹²²	Полянський	Перед 1864		
Іван Гуркевич	“Наука природи” ¹²³	Полянський	Перед 1864		
о. Констан- тинович	“Писанки” ¹²⁴	Юркевич, І. Ільницький	Перед 1864		
о. Констан- тинович	“Житє Господа Бога и Спаса Исуса Христа” ¹²⁵	Федорович	Перед 1864		
Невідомий	“Животъ пречистія Дѣвы...” ¹²⁶	І. Ільницький, Т. Павликів	Перед 1864		
Ісидор Воробкевич (Данило Млака)	Збірник ліричних пісень ¹²⁷	Б. Дідицький, А. Петруше- вич	31.10 (12.11) 1864		
Ісидор Воробкевич (Данило Млака)	“Козакъ-Бандуристъ” (драма) ¹²⁸	Б. Дідицький, А. Петруше- вич	31.10 (12.11) 1864		
Петрицький, вчитель з Єзуполя	“Сѣверъ” (поезія на історичну тематику) ¹²⁹	К. Мерунович, І. Шараневич	31.10 (12.11) 1864		
Петрицький, вчитель з Єзуполя	“Статистика Росїи” ¹³⁰	К. Мерунович, І. Шараневич	31.10 (12.11) 1864		

¹²¹ ЦДДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 15, арк. 44 зв.

¹²² Там само. – Оп. 2, спр. 7, арк. 6.

¹²³ Там само.

¹²⁴ Там само.

¹²⁵ Там само.

¹²⁶ Там само.

¹²⁷ Там само.

¹²⁸ Там само.

¹²⁹ Там само.

¹³⁰ Там само.

Автор	Назва твору	Рецензенти	Коли надіслано (розглянуто виділом)	Коли ухвалено рішення	Примітки
о. Михайло Колеса	“О рускихъ старожит. памятникахъ” ¹³¹	Редакція “Наукового збірника”	29.11 (10.12). 1864		
о. Григорій Савчинський	Вірші ¹³²	Редакція “Наукового збірника”	18(30).12. 1864		
о. Григорій Страхоцький	Переклад “Фізики” Шабуса ¹³³	Полянський	12(24).02. 1865		
Пиц	“Исторія” для нижчої гімназії, переклад В. Ільницького ¹³⁴		13(25).09. 1865		Вирішили не друкувати, довідавшись, що підручник видадуть без “Матиці”.
Озаркевич	Поезії та статті до “Наукового збірника” ¹³⁵	Редакція “Наукового збірника”	25.01(6.02), 25.05(6.06). 1866		
о. Михайло Винницький	“Разореніє Іерусалима” ¹³⁶	Полянський, Ом. Огоновський	1866, розгл. 7(19).04. 1867		
Невідомий	“Исторія Галицкой Руси” ¹³⁷	М. Малиновський, І. Ільницький, К. Мерунович	7(19).04. 1867	18 (30). 12.1868	
о. Григорій Боднар	Вірші “Рускій Днѣстеръ” і “Фіялокъ” ¹³⁸		20.03 (1.04). 1869	12(24). 04.1869	“Рускій Днѣстеръ” не можна “помѣстити въ Сборнику съ причины его политической барвы, которой Матиця избѣгаеть” (лист виділу “Матиці” до Г. Боднара, Львів, 12 (24) квітня 1869 р.).

¹³¹ ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 2, спр. 7, арк. 6 зв.

¹³² Там само. – Арк. 7.

¹³³ Там само. – Арк. 7 зв.

¹³⁴ Там само. – Арк. 16–16 зв.

¹³⁵ Там само. – Арк. 16 зв. – 17.

¹³⁶ Там само. – Арк. 18 зв.

¹³⁷ Там само. – Арк. 18 зв., 20 зв.

¹³⁸ Там само. – Оп. 1, спр. 60, арк. 24, 25 зв.

Таблиця 3.

Видатки “Галицько-руської матиці” на видавничу діяльність

Рік	Загальна сума активів (готівка)		Сума прибутків (готівка) за рік		Загальна сума видатків		Видатки на видавничу діяльність (папір, друк, оправа книжок)		Частка витрат на видавничу діяльність у загальній сумі видатків, %	Частка витрат на видавничу діяльність у загальній сумі активів, %	Частка витрат на видавничу діяльність у сумі прибутків за рік, %
	рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.			
1848/1849 ¹³⁹	1845	54	1845	54	1366	36	1101	36	80,61	59,67	59,67
1849/1850 ¹⁴⁰	2617	25	2138	07	2269	05	2109	00	92,95	80,57	98,64
1850/1851 ¹⁴¹	2715	14	2399	30	2659	09	2537	04	95,41	93,44	105,73
1851/1852 ¹⁴²	1356	17	1300	12	937	08	661	52	70,65	48,81	50,91
1852/1853 ¹⁴³	1558	01	1138	52	526	51	499	37	94,98	32,06	43,85
1853/1854 ¹⁴⁴	3480	31	2449	21	385	12	106	36	27,65	3,06	4,35
1854/1855 ¹⁴⁵	4842	44	1747	25	3121	32	765	06	24,51	15,80	43,78
1856 ¹⁴⁶	2628	18	907	06	1535	26	586	55	38,23	22,33	64,72
1857 ¹⁴⁷	2580	41	1487	49	1070	00	176	59	16,54	6,86	11,89
1858 ¹⁴⁸	2298	08	787	27	291	07	250	02	85,88	10,88	31,75

¹³⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 104, арк. 1 зв. – 4. Тут і далі наведено інформацію стосовно періоду від 1 червня до 31 травня наступного року.

¹⁴⁰ Враховано за: Выказъ Доходовъ и Выдаткѣвъ Галицко-русской Матиці... – С. XIV–XX; Справозданіе Заряду соединенія Галицко-Русской Матиці и Общества просвѣщенія за время отъ 14 Марта 1850 до 31 Мая 1851 // ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 109а, арк. 20 зв. – 22; Там само. – Спр. 104, арк. 1 зв. – 4; спр. 107, арк. 15 зв. – 22.

¹⁴¹ ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 107, спр. 15 зв. – 22. При підрахунку не враховано 50 рн. завдатку за друк, переданих, а потім повернутих Ставропільським Інститутом.

¹⁴² Там само, спр. 108, арк. 22 зв. – 26.

¹⁴³ Там само, спр. 109а, арк. 32 зв. – 33 зв., 41–42.

¹⁴⁴ Там само, спр. 29, арк. 14 зв.

¹⁴⁵ Там само, арк. 28 зв. Подано інформацію за час від 1 червня 1854 р. до 31 грудня 1855 р.

¹⁴⁶ Там само, спр. 111, арк. 11 зв. – 15.

¹⁴⁷ Там само, спр. 113., арк. 10 зв. – 13.

¹⁴⁸ Там само, спр. 114, арк. 11 зв. – 14.

1859 ¹⁴⁹	3772	38	1665	01	3488	38	348	89	10,00	9,25	20,95
1860 ¹⁵⁰	790	14	506	14	496	78	419	00	84,34	53,03	82,78
1861 ¹⁵¹	968	64	675	28	691	50	646	77	93,53	66,77	95,78
1862 ¹⁵²	1177	26	900	12	853	38	795	14	93,17	67,54	88,34
1863 ¹⁵³	2710	17	2386	29	2421	75	2337	50	96,52	86,25	97,95
1864 ¹⁵⁴	2989	77	2701	35	2908	03	1940	68	66,73	64,91	71,84
1865 ¹⁵⁵	3836	81	3755	07½	3680	58	452	33	12,29	11,79	12,04
1866	Немає даних										
1867 ¹⁵⁶	2700	10½	2534	82½	2377	43½	407	94	17,16	15,11	16,09
1868 ¹⁵⁷	2913	42	2590	75	2735	50	1152	25	42,12	39,55	44,47
1869 ¹⁵⁸	1614	87	1436	95	1345	25½	850	95	63,25	52,69	59,22
1870 ¹⁵⁹	2321	37	2051	75½	1795	70	981	37	54,65	42,27	47,83

¹⁴⁹ ЦДДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 31, арк. 3–3 зв. З 1859 р. всі суми в австрійській валюті. 1 рн. конвенційної монети = 1 рн. 05 кр. австрійської валюти.

¹⁵⁰ Там само, арк. 7–7 зв.

¹⁵¹ Там само, спр. 21, арк. 2.

¹⁵² Там само.

¹⁵³ Там само, арк. 2 зв.

¹⁵⁴ Росчисленіє кассы литературного общества Галицко-русской Матицы за время отъ 1. Съчня 1861 до послѣднаго Декамврія 1864 // Науковий Сборникъ издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русской Матицы. Годъ изданія первый. 1865. – Во Львовѣ: Въ книгопечатнѣ Ставропигійского Института, 1865. – С. 4–8.

¹⁵⁵ Росчисленіє кассы литературного общества Галицко-русской Матицы за время отъ 1. Январія до послѣднаго Декамврія 1865 года // Науковий Сборникъ издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русской Матицы. Годъ изданія второй. 1866. – Во Львовѣ: Въ книгопечатнѣ Ставропигійского Института, 1866. – С. 2–8.

¹⁵⁶ Росчисленіє кассы литературного общества Галицко-русской Матицы за время отъ 1. Январія до послѣднаго Декамврія 1867 г. // Науковий Сборникъ издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русской Матицы. Годъ изданія четвертый. 1868. – Во Львовѣ: Въ книгопечатнѣ Ставропигійского Института, 1869. – С. 379–382.

¹⁵⁷ Росчисленіє кассы литературного общества Галицко-русской Матицы за время отъ 1. Январія до послѣднаго Декамврія 1868 г. // Там само. – С. 383–386.

¹⁵⁸ Росчисленіє кассы литературного общества Галицко-русской Матицы за время отъ 1. Январія до послѣдняго Декамврія 1869. // Литературный Сборникъ издаваемый Галицко-русскою Матицею. 1869. – Во Львовѣ: Въ книгопечатнѣ Ставропигійского Института, [1870]. – С. 267–270.

¹⁵⁹ Росчисленіє кассы литературного общества Галицко-русской Матицы за время отъ 1. Январія до послѣдняго Декамврія 1870 г. // Литературный Сборникъ издаваемый Галицко-русскою Матицею. 1870. – Во Львовѣ: Въ книгопечатнѣ Ставропигійского Института, [1871]. – С. 143–146.

Таблиця 4.

Вартість видань “Галицько-руської матиці”

Назва видання	Наклад	Сума витрачених коштів								Собівартість одного примірника	Собівартість одного примірника для продажу	Ціна продажу
		На папір		На набір і друк		На палітурні роботи		Всього				
		рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.			
“Оуставы соединенія...” (1848) ¹⁶⁰	480							10		1,25	3,16*	3
“Букварь рѣскій для школъ въ Галиціи...” А. Добрянського ¹⁶¹	10000	258	00	160	00	Прим. – 2 кр.		473**	00	2,84 + 2	2,9 + 2	8 неопр., 10 опр.
“Грамматика рѣско-го языка”. Ч. I ¹⁶²	10000	336	00	завдаток								12
				180	00							
“Три вступительніи преподаванія...” ¹⁶³	1000, 100 – автор.	16	00	33	12	4	28	54	00	3,24	4,63	10
“Молитвословець малый для дѣтей” (1849) ¹⁶⁴	2000	48	00	32	00			80	00	2,4	2,67	4
“Молитвословець для дѣтей” (1850) ¹⁶⁵	10000	61	36	52	40	386	00	447	36	2,68	2,74	5
“Историческій очеркъ основанія Галицко-русской Матиці...” ¹⁶⁶	1000	77	55	182	25	16	40	202	00	12,12	15,64	40
“Читанка для малыхъ дѣтей...” (1850) ¹⁶⁷	5000	156	00	220	00	233	20	659***	20	7,91	8,24	12

¹⁶⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 104, арк. 2 зв. – 3.

* Тут і далі собівартість підрахована за накладом видань без примірників, які передавались безкоштовно авторам, членам-засновникам “Галицько-руської матиці” та на інші потреби. У 50–70-х роках XIX ст. “Матиця”, як правило, резервувала на це 200 примірників. Саме це число ми відминусовували від величини накладу для розрахунків, а якщо було точно відоме число авторських примірників, то враховували і його. Звичайно, подібні підрахунки лише приблизні, бо дуже рідко, наприклад, всі члени товариства забирали свої примірники – “зайві” книжки йшли на продаж або на інші потреби. Разом з тим відділ товариства, визначаючи ціну певного видання, не міг знати наперед, скільки примірників розподілити безкоштовно і найчастіше орієнтувався на число 200.

¹⁶¹ Там само.

** Додано 55 рн. на папір і часткову оплату літографування скоропису; не враховано вартість палітурних робіт і решта коштів на літографування скоропису.

¹⁶² Там само.

¹⁶³ Там само.

¹⁶⁴ Там само.

¹⁶⁵ Там само. – Спр. 107, арк. 16 зв. – 17.

¹⁶⁶ Там само.

¹⁶⁷ Там само. – Арк. 17 зв. – 18.

*** Враховано 50 рн. винагороди для Ю. Шашкевич.

Назва видання	Наклад	Сума витрачених коштів								Собівартість одного примірника	Собівартість одного примірника для продажу	Ціна продажу
		На папір		На набір і друк		На палітурні роботи		Всього				
		рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.			
"Руско-німецькі розговори..." ¹⁶⁸	1000	27	00	76	00	16	40	119	40	7,18	8,97	20
"Слово на заключительнѣмъ засѣданію..." А. Яновського ¹⁶⁹	500			3 + 10 мец.	00	8–9 ?	00	11–12 ?	00	1,32 – 1,44 ?	2,2 – 2,4 ?	5
"Два слова церковни..." М. Малиновського ¹⁷⁰	500	8 рн.				8	20	16	20	1,96	3,27	6
"Слово о полкѣ Игора Свато-славича..." ¹⁷¹	1000	23	36	28	15	16	31	68	22	4,1	5,19	10
"Рускій бѣкварь для училищъ въ Галиціи..." І. Гуркевича ¹⁷²	20000	635	00	510	00	Прим. – 3 кр.				3,43 неопр., 6,43 опр.	3,47 неопр., 6,5 опр.	7 неопр., 10 опр.
"О обрадѣ греческо-словенскомъ каѳолическомъ..." ¹⁷³	500	11 рн. 20 кр.				3	20	14	40	1,76	2,93	4
"Оуставы соединенія..." (1851) ¹⁷⁴	500	1	24	3	00	2	00	6	24	0,77	1,28	3
"Обозрѣніе исторіи церкви русской..." ¹⁷⁵	500	28*	30			3	30					8
"О великомъ Божіемъ мірѣ..." ¹⁷⁶	500	55	05	157	30	11	29	224	04	26,89	44,81	1 рн.
"Житіє святаго великомученника Євстаѳа..." ¹⁷⁷	985	46	30	54	00	16	25	116	55	7,12	8,93	20
"Читанка для малыхъ дѣтей..." (1853) ¹⁷⁸	1000	24	00	45	36	49	42	122**	18	7,34	–	12

¹⁶⁸ ЦДДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 107, арк. 17 зв. – 18.¹⁶⁹ Там само.¹⁷⁰ Там само.¹⁷¹ Там само.¹⁷² Там само. – Арк. 18 зв. – 19; спр. 108, арк. 23 зв. – 24; спр. 109а, арк. 33 зв., 41.¹⁷³ Там само. – Спр. 107, арк. 18 зв. – 19; спр. 108, арк. 23 зв. – 24.¹⁷⁴ Там само. – Спр. 107, арк. 18 зв. – 19.¹⁷⁵ Там само. – Спр. 114, арк. 12 зв. – 13.

* Разом із частиною паперу на перший випуск "Галицького исторического сборника".

¹⁷⁶ Там само. – Спр. 108, арк. 23 зв. – 24; спр. 110, арк. 36 зв. – 37.¹⁷⁷ Там само. – Спр. 109, арк. 30 зв. – 31; спр. 109а, арк. 33 зв., 41.¹⁷⁸ Там само. – Спр. 109, арк. 30 зв. – 31; спр. 109а, арк. 33 зв., 41.

** Втрачено 3 рн. винагороди коректору.

Назва видання	Наклад	Сума витрачених коштів								Собівартість одного примірника	Собівартість одного примірника для продажу	Ціна продажу
		На папір		На набір і друк		На палітурні роботи		Всього				
		рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.			
“Галицькій историческій сборникъ...”. I вип. ¹⁷⁹	500; 10 авт., 280 – на продаж	16	00	57	44	10	00	88*	44	10,65	19,01	25
“Галицькій историческій сборникъ...”. II вип. ¹⁸⁰	500	19	06	80	00	10	12	109	18	13,11	21,86	25
“Наука о пчеловодствѣ...” ¹⁸¹	2500	142	03	112	00	21	00	360**	03	8,64	9,39	15
“Мірскій молитвословъ” (1855) ¹⁸²	2800 + 200	106	55	300	00	215	31	949***	39	18,99 (3000 пр.) 20,35 (2800 пр.)	21,91 (2600 пр.)	40 (2800 пр.) 50 (200 пр.)
“Повѣсти библейныи старого завѣта” ¹⁸³		39	03									
“Молитвословъ мірскій” (1859) ¹⁸⁴	3000	100	80	140	00	240	00	480	00	16,03	17,17	17 неопр. 25 опр.
“Галицькій историческій сборникъ...”. III вип. ¹⁸⁵ (тут і далі всі суми – в австрійській валюті)	500	71	80	161****	50	20	00	221 рн. без паперу 1856 р.	30	50,66 44,2	84,43 73,67	60
“Die ruthenische Sprach- und Schriftfrage...” ¹⁸⁶	1000	235	44	307	62			553*****	56	55,35 без оправи	69,2 без оправи	1 рн. 30 кр.

¹⁷⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 13, арк. 30–30 зв.; спр. 109, арк. 30 зв.–31.

* Враховано 5 рн. за зображення церкви. Вартість паперу на титульну сторінку і обкладинку подана разом із вартістю набору і друку.

¹⁸⁰ Там само. – Спр. 110, арк. 36 зв.–37; спр. 111, арк. 13 зв.–14.

¹⁸¹ Там само.

** Враховано 50 рн. гонорару автору та 35 рн. за літографовані таблиці.

¹⁸² Там само. – Спр. 110, арк. 36 зв.–37; спр. 111, арк. 13 зв.–14; спр. 113, арк. 11 зв.–12; спр. 114, арк. 12 зв.–13.

*** Враховано 229 рн. 16 кр. за виготовлення і перевезення 12000 образків із Відня, 96 рн. 55 кр. за марки до молитвослова та календаря в ньому, 1 рн. 02 кр. на поштові витрати.

¹⁸³ Там само. – Спр. 114, арк. 12 зв.–13.

¹⁸⁴ Там само. – Спр. 115, арк. 12 зв.–13; спр. 116, арк. 15 зв.–16.

¹⁸⁵ Там само. – Спр. 111, арк. 13 зв.–14; спр. 116, арк. 15 зв.–16.

**** Враховано вартість частини паперу.

¹⁸⁶ Там само. – Спр. 50, арк. 12.

***** Тут і далі не враховано вартість палітурних робіт та враховано витрати на обкладинку (папір, друк) та коректуру.

Назва видання	Наклад	Сума витрачених коштів								Собівартість одного примірника	Собівартість одного примірника для продажу	Ціна продажу
		На папір		На набір і друк		На палітурні роботи		Всього				
		рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.			
"Оучебна книга каоолического вѣроученїа..." Ч. II ¹⁸⁷	1000	191	84	304	50			509	84	50,98 без оправи	63,73 без оправи	1 рн.
"Оучебна книга каоолического нравоученїа..." ¹⁸⁸	1000	165	68	259	00			443	68	44,37 без оправи	55,46 без оправи	80
"Литѣргика церкви греческо-каоолической..." ¹⁸⁹	1000	174	25	266	00			450	25	45,02 без оправи	56,28 без оправи	90
"Исторїа церкви Христової..." Ч. I ¹⁹⁰	1000	139	52	227	00			377	02	37,70 без оправи	47,13 без оправи	90
"Исторїа церкви Христової..." Ч. II ¹⁹¹	1040	208	40	294	00			518	00	49,81 без оправи	64,75 (800 пр.) без оправи	1 рн. 10 кр.
"Библейскаа св. исторїа ветхого завѣта..." Ч. I ¹⁹²	1040	249	60	336	00			602	00	57,88 без оправи	75,25 без оправи	1 рн. 30 кр.
"Библейскаа св. исторїа нового завѣта..." Ч. II ¹⁹³	1000	490 рн.						490	00	49 без оправи	61,25 без оправи	90
"Оучебна книга каоолического вѣроученїа..." Ч. I ¹⁹⁴	1000	285	00	385	00			690	00	69 без оправи	86,25 без оправи	1 рн. 60 кр.
"Молитвословѣ мїрскїй" (1864) ¹⁹⁵	3000	4 балї паперу		144	00							35
"Науковый сборникъ..." (1865, вип. I) ¹⁹⁶	1000	19 риз 19 лібр паперу		175	75			198	75			I випуск – 65 кр., весь річ- ник – 2 рн. 50 кр.
"Науковый сборникъ..." (1865, вип. II) ¹⁹⁷	500	5 риз 13 лібр		75	25			84	25			
"Науковый сборникъ..." (1865, вип. III) ¹⁹⁸	500	5 риз 18 лібр		78	75			87	75			

¹⁸⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 50, арк. 13.

¹⁸⁸ Там само. – Спр. 52, арк. 7.

¹⁸⁹ Там само. – Спр. 117, арк. 16.

¹⁹⁰ Там само. – Арк. 7.

¹⁹¹ Там само. – Спр. 53, арк. 14.

¹⁹² Там само. – Спр. 54, арк. 10.

¹⁹³ Там само. – Спр. 117, арк. 51.

¹⁹⁴ Там само. – Арк. 55.

¹⁹⁵ Там само. – Арк. 63.

¹⁹⁶ Там само. – Арк. 83.

¹⁹⁷ Там само. – Арк. 84.

¹⁹⁸ Там само. – Арк. 95.

Назва видання	Наклад	Сума витрачених коштів								Собівартість одного примірника	Собівартість одного примірника для продажу	Ціна продажу
		На папір		На набір і друк		На палітурні роботи		Всього				
		рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.			
“Науковый сборник...” (1865, вип. IV) ¹⁹⁹	500	7 риз 12 лібр		101	50			110	50			
“Науковый сборник...” (1866, вип. I) ²⁰⁰	300	3 ризи 13 лібр		70	00			77	00			
“Науковый сборник...” (1866, вип. III–IV) ²⁰¹	300			210	00			218	00			
“Науковый сборник...” (1867, вип. I) ²⁰²	300			105	00			113	00			
“Науковый сборник...” (1867, вип. II) ²⁰⁴	300					Річник – 18 рн. ²⁰³		96	75		Річник – 1 рн. 32 кр.	2 рн. 50 кр.
“Науковый сборник...” (1867, вип. III–IV) ²⁰⁵	300			161	00			169	00			
“Руская читанка для высшей гимназии...” ²⁰⁶	1000	775 рн.				34	50	859*	50	85,95	88,61 (970 пр.)	1 рн. 30 кр.
“Молитвословь мірскій” (1868) ²⁰⁷	5000	245	25	250	00	400	00	955**	65	19,11	20,33 (4700 пр.)	35
“Науковый сборник...” (1868, вип. I–II) ²⁰⁸	300			161	00			169	00		Річник – 1 рн. 23 кр. без оправи	2 рн. 50 кр.
“Науковый сборник...” (1868, вип. III–IV) ²⁰⁹	300							200	00			
“Житіє сватителя Христового, отця Николаа...” ²¹⁰	2000	39	00	55	50			94	50	4,72 (без оправи)	5,56 (1700 пр.) без оправи	18

¹⁹⁹ ЦДДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 117, арк. 98.

²⁰⁰ Там само. – Арк. 102.

²⁰¹ Там само. – Спр. 71, арк. 4.

²⁰² Там само.

²⁰³ Росчисленіє кассы литературного общества Галицко-русской Матицы за время отъ 1. Январія до послѣднего Декаврія 1867 г. ... – С. 381.

²⁰⁴ ЦДДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 71, арк. 6.

²⁰⁵ Там само. – Арк. 3.

²⁰⁶ Там само. – Спр. 60, арк. 17 зв.

* Враховано 50 рн. винагороди коректорів.

²⁰⁷ Там само. – Спр. 20, арк. 38; спр. 71, арк. 9.

** Враховано 60 рн. на репродукції ікон та 40 кр. дрібні витрати.

²⁰⁸ Там само. – Спр. 71, арк. 14.

²⁰⁹ Там само. – Арк. 18.

²¹⁰ Там само. – Арк. 32.

Назва видання	Наклад	Сума витрачених коштів								Собівартість одного примірника	Собівартість одного примірника для продажу	Ціна продажу
		На папір		На набір і друк		На палітурні роботи		Всього				
		рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.	рн.	кр.			
“Житіє святого славного великомученика [...] Георгія...” ²¹¹	2000			58	00							12
“Вѣсти про землю и дѣи Рѣсинѡвъ. Книга перва...” ²¹²	500			46	00							35
“Литературный сборник...” (1869, вип. I–II) ²¹³	300							171	50			1 рн. 10 кр.
“Литературный сборник...” (1869, вип. III–IV) ²¹⁴	300	5 риз 12 лібр – 28 рн.		111	50			165*	00		55 без оправи	90
“Вѣсти про землю и дѣи Рѣсинѡвъ. Часть втора...” ²¹⁵	600			65	50							30
“Указатель на употребленіе гдекоторыхъ буквъ...” ²¹⁶	1000	50 рн. 30 кр.										10

THE PUBLISHING ACTIVITIES OF THE “HALYTSKO-RUSKA MATYTSIA” SOCIETY (1848–1870)

Oleksandr SEDLYAR

*Ivan Franko National University of Lviv, Library,
5, Drahomanov Str., Lviv, 79601, Ukraine, tel. (032) 2394359,
e-mail: sedlyar@rambler.ru*

The article deals with the research of the publishing activities of the “Halytsko-Ruska Matytsia” society during the first twenty years of its existence. The author has studied the publishing priorities and plans of the “Halytsko-Ruska Matytsia” society, their implementation and connections with the printing house, book pricing, and the role of the society in the cultural and national life of Ukrainians in Halychyna.

Key words: Halychyna, “Halytsko-Ruska Matytsia” society, book publishing, the printing house of the Stavropihiyskyi Institute, enlightenment.

Стаття надійшла до редколегії 7.08.2008

Прийнята до друку 19.08.2008

²¹¹ ЦДДА України у Львові, ф. 148, оп. 1, спр. 71, арк. 28.

²¹² Там само. – Спр. 76, арк. 3.

²¹³ Там само. – Спр. 71, арк. 33.

²¹⁴ Там само. – Спр. 76, арк. 7.

* Враховано 8 рн. 50 кр. на обкладинку та 17 рн. інших видатків.

²¹⁵ Там само. – Арк. 6.

²¹⁶ Там само. – Арк. 10.